49՝՝ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1682 Կ. ՊՈԼԻՍ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 — 26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1906 10 ԶԻԼԿԱԴԷ 1324 — 13 ՔԵԱՆՈՒՆԸ ԷՎՎԷԼ 1322

Journal Armenien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ ԿՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գալաթ Ալի Ճամբ., 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւնները ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی: اوهانس قیصر
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՐԱԳՆԵՐԸ

Օսմ. կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է արգիլելու համար կարագի վրայ գործուած խարդախութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան մանաւանդ ամէն երկրի մէջ արդարացի համբաւ մը վայելող Տրապիզոնի և Էրզրումի կարագներուն վրայ։ Օսմանցի գիւղատնտեսը առաջին տեսակէ կարագ կը շինէ. բայց գնորդ վաճառականներն են որ կը խարդախեն զայն օտար կարագ կամ ուրիշ սարին տեսակ նիւթեր խառնելով և սուղ սուղ ծախելով։

Տարին աւելի քան մէկ միլիոն քիլօ կարագ կը ներածենք 100,000 ոսկի արժէքով։

Այս գումարը անշուշտ երկրին մէջ պիտի մնար և Թուրքիա որ այսօր ներածող է, կարագ արտածող երկիրներու մէջ առաջին կարգը պիտի գրաւէր եթէ վաճառականներէն ոմանք փոխանակ իրենց շահը խարդախութեան մէջ փնտռելու, Օսմանեան բուն և բնական կարագին շինութեան եւ վաճառման նպաստէին։

Օսմանեան Կայսրութիւնը բարեբախտաբար ունի մէկէ աւելի նահանգներ, որոնց երկու երեք հատին միայն եալ տարածութիւնը նոյնքան ընդարձակ է որքան Եւրոպական կարգ մը երկիրներու ամբողջ տարածութիւնը և ուր դուարաբուծութիւնն և անոր յարակից ճարտարարուեստները մեծ զարգացում ստանալու ընդունակ են։

Ստոյգ է որ յիշեալ նահանգներու երկրագործները իրենց տրամադրելի ունեցած բնական աղբիւրներուն բովանդակ առաւելութիւններէն օգտուելու միջոցները չունին. բայց մեր վաճառականներն ու դրամատէրները կրնան անոնց օգնել հայթայթելով գլխաւոր գործիքը, որ անշուշտ կը կազմէ մեր դուարաբոյծներուն չունեցած միջոցներէն մէկը։

Միւս կողմէ երկրագործները իրենց ջանադրութեան մէջ թանկագին օժանդակութիւն մը պիտի վայելեն բարեխնամ կառավարութեան կողմէ, որ մաքսային իշխանութեանց հրամայած է մարկարինով խառնուած բոլոր կարագներուն մուտքն արգիլել։ Ասիկա ա՛նպիսի միջոց մըն է, որ իր անմիջական օգտակարութիւնը պիտի ունենայ։ Արդարև մարկարինը ճարպերէ հանուած նիւթ մըն է որ յաճախ կը ծառայէ կարագը խարդախելու։ Տէրութիւններուն մեծ մասը արգիլած է այդ նիւթին շինութիւնն և ներածումը։ Անգլիա կը թոյլատրէ շինութիւնը, բայց միայն արտածութեան և ո՛չ թէ ներքին սպառման համար։ Գալով Ֆրանսայի, իր մաքսային սակացոյցին մէջ առ մէկ քիլօ 1.40 ֆր. տուրքի մը ենթարկած է մարկարինը։ Այսու հանդերձ, Առողջապահական Խորհուրդին խնդրանքով, Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը վերջերս արգիլեց մարկարինին ներածումը իբրև առողջութեան վնասաբեր։ Այս որոշումը պիտի հաղորդուի Ֆրանսական բոլոր մաքսատուններուն, որպէս զի միջոցներ ձեռք առնեն մարկարինի ներածումը չթոյլատրելու համար։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«ԿՕՊԼԷՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ»

Վերջերս հրատարակուեցաւ ֆրանսական ճարտարարուեստի վրայ խօսող շահեկան հատոր մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնները Կօպլէնի համբաւաւոր գործարանին վրայ.—

Կօպլէնի, Պօվէի, ինչպէս նաեւ Սէվրի գործարանները միայն պերճանքի առարկաներ կ'արտադրեն։ Այդ առարկաներուն վրայ ամէն բանէ առաջ կը փնտռուի արուեստի կատարելութիւն, առանց հոգ ընելու անոնց տարապայման կերպով սուղ ապրանք ըլլալը։ Հետեւապէս այս գործարանները կ'աշխատին բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ և չեն նմանիր այն մասնաւոր հաստատութիւններուն, որոնք ֆրանսական կամ օտար մրցակիցներու դէմ անլուր ջանքերով պայքարելու ստիպուած են։

Ֆրանսայի ազգային ճարտարարուեստները, որոնք այնքան գեղեցիկ գործեր արտադրած են և կ'արտադրեն, Ֆրանսայի փառքն են և փառքը աժան չի գնուիր։ Ասոր համար է որ ամէն տարի յիշեալ գործարաններուն ելմտացոյցին բացը կը գոցուի կառավարութեան կողմէ։ Կօպլէնի գործարանները ամէնուն համար բաց են Դշ. և Շբ. օրերը։ Ամէն անգամուն հարիւրաւոր օտարականներ հոն դիմելով կ'սքանչանան ֆրանսական ազգ. ճարտարարուեստին նուրբ արտադրութեանց վրայ։

Կօպլէնի գործարանը որ 1662ին հիմնուեցաւ Քօլպէրի կողմէ, կը շինէր ո՛չ միայն գորգ, այլ նաեւ ամէն տեսակ կահեր։ Իսկ թէ Կօպլէն անունը ո՛ւրկէ եկած է, հետաքրքիր պատմութիւնը.— Կօպլէն՝ անունն էր ներկագործներու ընտանիքի մը, որոնք հաստատուած էին Պիէվրի եզերաց վրայ, իրենց բուրդը ներկելու համար վենետիկեան կարմիր գոյնով, որուն գաղտնիքը իրենք մտցուցին Ֆրանսա, Ֆրանսուա Ա.ի ատեն։ Պիէվր այն ատեն ջինջ առուակ մըն էր, ինչպէս է տակաւին այսօր իր ակին մօտ։ 19րդ դարու սկիզբէն, Պիէվրի ջուրն այլ եւս դադրեցաւ ներկի համար գործածուելէ, որովհետեւ Սէնի ջուրն սկսան գործածել։ Սէն Մարսէլ թաղին մէջ տարածուած և արմատացած զրոյցի մը համեմատ, յատուկ մարդեր կային որոնք գործարանին վարչութեան կողմէ կը սնուցուէին առաջին տեսակ միսով և Պառտոյի գինիով և թոյլ չէին տար որ այդ մարդիկն աշխատին։ Այս ամէն գոհողութիւնները կ'ըլլային անոնց մէջը առնելու համար, որ հիանալի գոյն մը կուտար։

Կօպլէնի մէջ բուրդն ու մետաքսը կը ներկուին մասնաւոր աշխատանոցի մը մէջ, ուր միայն ձեռքով կ'աշխատին և մեքենայ չեն գործածեր։ Պաշտօնէութիւնը կը բաղկանայ պետէ մը, երկու աշխատակիցներէ և գործաւորէ մը։ Այս արհեստանոցին մէջ է որ կը ներկուին նաեւ Պօվէի գործարանին համար պէտք եղած նիւթերը։ Ներկարարութիւնը շատ դժուարին գործ մըն է Կօպլէնի գործարանին մէջ։ Բնականէն խիստ զգայուն և խիստ վարժ աչք մը և ճարտար ձեռք մը ունենալ պէտք է։ Նախանիւթերը փոքր քանակութեամբ միայն կը ներկուին։ Երբեմն 100 կամ 200 կրամ բուրդ ներկելու համար մեծ աշխատութիւն կը տրուի։ Առենօք գոյներու բազմազանութիւնը չարաչար կը գործածուէր և ճերմակէն մինչեւ մութ գոյն 25—30 գոյնի աստիճանաւորումներ կ'ըլլային։ Բայց Կօպլէնի մէջ գոյնի աստիճանաւորումները 12ի վերածուած են, ինչ որ բաւական է, որպէս զի գորգագործ արուեստագէտը կարենայ երանգաւորել գոհացուցիչ եղանակով մը։ Այսու հանդերձ Պօվէի մէջ մինչեւ 20 երանգներու աստիճանաւորում կը պահանջուի միշտ։ Իբրեւ հետաքրքրական առարկայ մը, պահուած է բրուսիական կապոյտի աստիճանաւորում մը 60 գոյներու։ Կօպլէնի ներկատան կցուած է քիմիական աշխատանոց մը, որուն պետը Ներկերու Տնօրէն տիտղոսը կը կրէ։ Իր հրամանին տակ ունի դեր-տնօրէն մը, պատրաստիչ մը և պաշտօնեայ մը։ Յատուկ ելմտացոյց մը կայ այս աշխատանոցին յատուկ։ 65 տարի շարունակ տնօրէն եղած է անուանին Շըվրէօյլ որ գոյներու վրայ շատ մը աշխատութիւններ ունի։ Ինք հնարած է գոյներու գիտական դասաւորութիւնը և իր տնօրէնութեան տակ շինուած են գոյներու տիպար աստիճանաւորումներ։ Նախնական երեք պարզ գոյներէն, — դեղին, կարմիր և կապոյտ— մեկնելով, Շըվրէօյլ հաստատած է որ կարելի է դասակարգել 14,400 գոյներ։

Այժմ, խնայութեան համար, գործարանին վարչութիւնը ջնջած է ներկերու տնօրէնի պաշտօնը, որուն համար տարին 5000 ֆր. կը տրուէր։ Միայն դեր-տնօրէնը կայ, Կօպլէնի Գործարանին Քիմիագէտ տիտղոսով։ Ներկի համար գործածուած նախանիւթերը ճիշդ անոնք են, որ կը գործածուէին Լուի ԺԴ.ի ատեն, այսինքն Ճեհրի՝ դեղինի համար, որդան՝ (զըրմըզ) կարմիրի համար (չիկակարմիր, վարդագոյն, մանիշակագոյն), տորոն՝ մութ մանիշակի և թուխ գոյներու համար, նաեւ լեղակի կապոյտ։ Իրաւամբ ջնջուած են ասիւրը, նարնջագոյն ներկը, են., որոնք նուազ տոկուն են։ Այս նիւթերուն վրայ աւելցուած է նաեւ բրուսիական կապոյտը, որ լոյսի առջեւ հաստատուն է, բայց օճառի չի դիմանար, ինչ որ կարեւորութիւն չունի, զի գորգերը չեն օճառուիր։

Գործարանին վարչութիւնը բացարձակապէս արգիլած է արուեստական գոյներու գործածումը, նոյն իսկ ամէնէն հաստատուններն, ինչպէս ալիզարինն են։

Գալով գորգեականներուն կամ սրահականներուն, ձեռքով շինուած հիւսուածներ են, շատ նուրբ կերպասի մը երեւոյթն ունեցող։ Սրահակ մը շատ ուշ կ'արտադրուի, որովհետեւ աշխատութիւնը ծանր ծանր տեղի կունենայ։ Միջին հաշուով, իւրաքանչիւր արուեստագէտ տարին մէկ քառակուսի մեդրէն աւելի չի կրնար բանիլ։ Գինը երբեք 2,500 ֆր.էն պակաս չէ, մէկ քառակուսի մեդրը։ Ամէն ոք կրնայ յանձնարարութիւն տալ։ Վերջերս քարիւղի երկու հարուստ վաճառականներ իրենց համար շինել տուին երկու հիանալի սրահակներ Պուշէի նկարներուն համաձայն և վճարեցին 70,000 ֆր. և իրենց գոհունակութիւնը յայտնելու համար բացէն 10,000 ֆր. տուին գործարանին բոլոր արուեստագէտներուն բաժնուելու համար։

Կօպլէնի գործարանը ունի նկարի յատուկ մասնաւոր դպրոց մը, ուր ո՛չ միայն ապագայ գորգագործները, այլ փափաքողներն ալ կրնան յաճախել։ Նախնական ուսումնասիրութիւններէ ետք, գորգագործ աշակերտը ամէնէն առաջ պարզ մօտէլներ կը շինէ, տերեւներ, յետոյ գլուխներ են.։ Երկու տարիէն կրնայ օգտակարապէս աշխատիլ գործարանին մէջ տարեկան 1200 ֆր.ով, որ տարուէ տարի կը բարձրանայ և մինչեւ 3000—3400 ֆր.ի կը հասնի։ Իր տրամադրութեան տակ կը դրուին բնակարան մը և պարտէզ մը, գործարանէն դուրս։ Այս վարձատրութիւնը միջակ է և նոյն իսկ անբաւական։ Միայն թէ արուեստագէտները հօրմէ որդի ժառանգաբար կապուած են գործարանին և մանաւանդ բնակարանի ու պարտէզի նուէրը իրենց համար հրապուրիչ բան մըն է։

Մասնաւոր աշխատանոցի մը մէջ կը պատրաստուին գորգերը, որոնք շատ հիանալի կ'ըլլան։ Մօտէլները գրեթէ միշտ կը բաղկանան զարդերէ, ծաղիկներէ, պտուղներէ են. և շատ քիչ անգամ մարդու կամ անասունի պատկերներէ։

Կօպլէնի արտադրութիւններուն նմանութիւնները կը շինուին Օպիւսոնի մէջ գրեթէ նոյն եղանակներով, բայց նուազ խնամքով, որուն շնորհիւ մէկ քառակուսի մեդրը մինչեւ 50 ֆր. կարելի է գնել։ Յաճախ կը հարցուի թէ ինչո՞ւ Կօպլէնի գործարանին մէջ կիներ չեն աշխատիր և վարչութիւնը կը պատասխանէ որ Կօպլէնի մէջ գորգ շինելը շատ դժուարին աշխատութիւն մըն է և կիները ընդհանրապէս չեն կրնար հանդուրժել այդ կարգի աշխատութիւններու։ Շուէտացի կին մը, որ իր երկրին մէջ գորգագործութեամբ կ'զբաղէր, մասնաւոր արտօնութեամբ Կօպլէնի գործարանը մտաւ իր արուեստը կատարելագործելու համար և շատ գեղեցիկ ծաղիկներ հիւսեց փոքր գործասեղանի մը վրայ։ Գորգի նորոգութեան յատուկ աշխատանոցներու մէջ բազմաթիւ գործաւորուհիներ կը նորոգեն նշանաւոր հինցած գորգեր այնպիսի ճարտարութեամբ մը որ կարելի չըլլար նշմարել նորոգութիւնը։

Կօպլէնի գործարանին բոլոր արուեստագէտները, պաշտօնեաները, գործաւորները երբ 30 տարի աշխատին, հանգստեան կը կոչուին և իրենց թոշակին կէսը կ'առնեն։ Եօթը տարուան ամուսնութենէ ետք, այրին կ'առնէ իր մեռած ամուսնին թոշակին կէսը։ Այս Հանգստեան Սնտուկէն զատ կայ նաեւ Օգնութեան Սնտուկ մը, որ շատ լաւ կազմակերպուած է և այս բոլոր պայմաններուն միացումն է որ կեանքը տանելի կ'ըլլայ տաղանդաւոր արուեստագէտներու համար, որոնք օրական 8 ժամ շարունակ կ'աշխատին միջակ վարձքով մը։

ՄԵՏԱՔՍԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Մետաքսի և խոզակի հրապարակին վիճակը ամէն օր ա՛լ աւելի կը բարւոքի Եւրոպայի, Մ. Արեւելքի և Ամերիկայի մէջ։ Հիւսելական ճարտարարուեստի ուրիշ ճիւղերուն, ինչպէս բուրդի, բամբակի, վուշի պէս, մետաքսեղէնի ճարտարարուեստն ալ գործունէութեան շրջան մը կը բոլորէ։ Այս իրողութիւնը, սթօքին պակսութեան և մետաքսի ու խոզակի արտադրումին նուազութեան վրայ աւելնալով, գիներու հաստատ վիճակ մը առաջ բերած է հրապարակին վրայ։ Այս պատճառաւ, ապրանք ունեցողները չեն ուզեր ձեռքէ հանել իրենց սթօքը։

Ամէն տեղ, մանաւանդ գործարաններու մէջ, սթօքը պակսած է և մետաքսի ու խոզակի ժամանումները չեն բաւեր պէտքերուն։ Գիներն այս չարթու բաւական զգալի բարձրացում մը կրեցին և նոր բարձրացման մը հաւանականութիւնն ալ չի պակսիր։ Մ. Արեւելքէ առնուած լուրեր գիներու նոր բարձրացում մը կը նշանակեն Ամերիկայի հաշուոյն եղած կարեւոր գնումներու հետեւանքով։ Բարձրացումը 1—$1^1/_2$ ֆր. է տեսակին համեմատ։

Մեծ գործունէութիւն կը տիրէ նաեւ մետաքսեղէնի շինութեան մէջ, որու խնդրանքը օր օրի կ'աւելնայ։

Մարսիլիոյ մէջ խոզակները միշտ առարկայ են խնդրանքի, և ամէն անգամ որ վաճառում ըլլայ, գիները աստիճան մը եւս կը բարձրանան։ Խոզակի մթերքը երթալով կը պակսի և ժամանումները անբաւական են։ Արեւելքի ընթացիկ տեսակ դեղին խոզակներուն համար 12 և Կովկասի ճերմակ տեսակներուն համար 11.34 ֆրանք գին կը տրուի։

Միլանի մէջ, խնդրանքը նմանապէս շատ է և գիները շարունակ կը բարձրանան։ Լոնտոնի մէջ ալ հրապարակը ոգեւորեալ է և մթերքը սահմանափակ։

ԲԱՄԲԱԿ

ՄԱՆՉԷՍԹԸՐ, 12/25 Դեկտեմ.
Սրօթ 5.60 բէնս

ՍԻՄՈՆ ՉԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆ

ՀԱՄՄԷ՞

Սրբազանը... կը փոլդ-ֆասէ։

Մուշեղ եպիսկոպոս, որչափ դրուագ...ալեց բանաստեղծ, նոյնչափ ալ գրական մարդ է սակայն։

Մուշեղ եպիսկոպոս իր եպիսկոպոսութեան անդրանիկ յօդուածը ստորագրեց վերջապէս։

Ա՛լ կրնայ հանգիստ սիրտով մեռնիլ, — թէեւ երկար կեանք կը մաղթեմ իրեն։

Ու Տէր Մուշեղ կ'ուզէր մի բան
Զաթ-ալ-թագ ու գաւազան ։
Եպիսկոպոսի աստիճան...

Հիմա որ առաւ եպիսկոպոսութեան աստիճանը, ի՞նչ կը մնայ իրեն։

Աչքը մնաց Ընդհանուր Հայոց Հայրապետին և Էջմիածնայ եպիսկոպոսներուն կարգը գասուելու։

Այս նպատակով Մուշեղ եպիսկոպոս կը սկսի իր առաջին յօդուածով խօսք հարուածել աս ու ան, Կրօնական Ժողովը, և կը կրկնէ պատմութեան հետ. — «Ի՛նչ որ արհամարհեցի երէկ, այսօր պիտի պաշտե՛մ, և ինչ որ երէկ պաշտեցի, այսօր պիտի արհամարհեմ...»

Ու գործը խօսքին միացնելով առաջին օրուընէ իսկ կը սկսի արհամարհել իր ամենասիրելի բարեկամը, որ զինքը մինչեւ երկինքները բարձրացուցած և աշխարհիս իբր ամէնէն զրաւիչ ու գեղանի երիտասարդը ցուցնելու մեծագոյն բարեկամութիւնը գործած էր դեռ քանի մը օր առաջ։

Մուշեղ եպիսկոպոս չի կրնար կեցած տեղը համբերել։

—Քանի որ եպիսկոպոս եղայ, կը մտածէ, ըլլամ յօդուած մը գրեմ, որուն տակը ամբողջ եպիսկոպոսութիւնովս պառկիմ...

Ու փոխանակ իր եպիսկոպոսութեան անդրանիկ յօդուածը ղրկելու իր այն հաւատարիմ երիտասարդ բարեկամին վարած թերթին, որ իրեն համար կը մեռնէր կը լմննար և ուրախութենէն պիտի մարէր՝ եպիսկոպոսանալուն լուրը առնելուն, կ'ելլէ չիտակ կը ղրկէ...

Ուրո՞ւ...

Ճի՛շդ այն խմբագրապետին, որուն չէր գիջաներ բարեւ մը իսկ տալ դեռ քանի մը ժամ առաջ՝ հազարումէկ արհամարհանքը թափելով անոր թերթին հասցէին, և որուն կը սկսի իր եպիսկոպոսական սթոււէն մտերմական նամակներ ուղղել, մինչ՝ անդին՝ հին օրերու հաւատարիմ բարեկամը բերանը բացած կը սպասէ՛... որ ճանճերը մէջը մտնեն, բարեկամութեան ունայնութեան վրայ դառն իմաստասիրութիւններ ընելով։

Ու աղէկ խմբագրապետը, որ դեռ երէկ հազարումէկ խօսքը մէ՛կ բրած էր Մուշեղ վարդապետի հասցէին դէմ հրապարակաւ, իր

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(71)(

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՄԵՂՐԱԼՈՒՍՆԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԺԸ.

ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

Տուտըհան փոքր տղեկը իր քովիկը տեսնելով ոգեւորուեցաւ, անոր պատասխանելէ առաջ ձեռքի ելեքտրական փոքր լամբարը վեր վերցուց ու պատանիին երեսը լաւ մը զննելով,

—Դեռ շատ պզտիկ ես եղեր տղաս, ըսաւ.

—Այո՛, վարպետ, պատասխանեց Ժուայէօ.

—Քանի՞ տարի եղաւ իմ ձեզ գտնալուս.

—Եօթը տարի, վարպետ, ան ատեն հինգ տարեկան էի, հիմա տասներկու տարեկան եմ։

—Հա՛, գոչեց Տուտըհան, հիմա յիշեցի, տղա՛յ ես քու անունդ Ցէ դըրած էի այնպէս չէ՞։

—Այո՛, վարպետ, Ցէ կամ քեզի համար Մանիշակ։

—Քու ընկերուհիիդ անունն ալ կարծեմ Բէ էր.

—Այո՛ ճերմակ էր անոր ալ անունը։

—Այո՛, այո՛, կրկնեց Տուտըհան, հիմա ամէն բան կը յիշեմ, դուն այն ատենէն աչքբաց էիր, մինչդեռ միւս անմեղ հրեշտակը քու ճարպիկութիւնդ չունէր, ինչ և է հիմա ըսէ տեսնեմ, ինչ կ'ուզես։

— Քեզի ծառայել, վարպե՛տ,

—Տեսնանք պիտի կրնա՞ս։

—Ինչո՞ւ չէ, պզտիկ փորձ մը բաւական պիտի ըլլայ հաստատելու թէ ես արժանի եմ Կապոյտ Ժապաւէնին տիրոջ և իմ բարերարիս ծառայելու, բայց կարծեմ մինչեւ հիմակուան անցած դարձածներն ալ բաւական զօրաւոր ապացոյցներ են թէ ո՛րչափ զգուշութեամբ կրցած եմ խաբել ձեր վրայ հսկողներն ու առանց անոնց զգացնելու մինչեւ հոս եկած գտած եմ իմ բարերարս։

Տուտըհան հիացական ակնարկ մը ուղղեց Ժուայէօի դէմքին, այս վերջինը շարունակելով։

—Մտիկ ըրէ, վարպե՛տ, ըսաւ, ընՆաւ մի կասկածիր ինձմէ, ո՛չ ալ կարողութեանս վրայ տարակոյս յայտնէ. դուն մտքէդ ըսիր որ ջուրի այս հոսանքը որ գետնին տակէն կը վազէ, անպատճառ մէկ ճիւղն է քիչ մը անդին՝ դաշտին մէջ սփռուած անյատակ լիճին որ հարկաւ տեղէ մը դուրս կ'ելլայ։

—Իրաւունք ունիս, պատասխանեց Տուտըհան, հետզհետէ համարումը աւելցնելով խօսակցին նկատմամբ որ շարունակեց.

— Եւ դուն սխալած չէիր, վարպե՛տ ես ալ անպէս կը կարծեմ որ աս մեր առջեւէն ուժգնութեամբ վազող հոսանքը իր ընթացքին մէջ ձեւափոխուելով կը գոյացնէ Քուր Սամ անուամբ ծանօթ ջրվէժը որ երեք չորս մեդր բարձրութենէ մը վար կը թափի Լաօ Սէր լիճին մէջ ուրկէ դուրս կը հոսի Բիւրըլթէ գետակը և կ'երթայ կ'անհետի ծովուն մէջ՝ Քիաօչէուի մօտերը։

Տուտըհան իր պաշտպանեալին ըստածները հաստատելով հանդերձ, թէ՛ կը հիանար անոր սրամտութեանը վրայ և թէ՛ միեւնոյն ժամանակ կը վախնար անկէ, զգուշանալով որ Լուկի գործիքը չըլլայ։ Եւ սակայն Ժուայէօ այնչափ անկեղծութիւն կը դնէր իր խօսքերուն մէջ որ Կապոյտ Ժապաւէնին տէրը ստիպուեցաւ անկասկած անձնատուր ըլլալ.

—Հիմա վարպետ դուն կը մտածես այս հոսանքին միջոցով փախչիլ Լուկի ձեռքէն, բայց ես պիտի թող չտամ որ մտքդ դրածդ գործադրես ու փախչիս, գիտեմ որ դուն այս մօտերս անձնուէր մարդիկ ունիս ես քու տեղդ պիտի նետուիմ հոսանքին մէջ ու բարեկամներուդ պիտի ազդարարեմ քու հոս արգելափակուած ըլլալդ։

Ալ ամէն բան պարզուած էր, սրամիտ կաւրօշը կէտ առ կէտ գուշակած էր Տուտըհանի ծրագիրը, որ քարացած մնացած էր անոր առջեւ չկրնալով ճըշդել հետեւելիք ուղղութիւնը։

—Մի՛ տատամսիր վարպե՛տ, յարեց Ժուայէօ, մի՛ կասկածիր իմ վրայ, ես քարայրին վրայի ժայռին գագաթէն մտիկ ըրի այն ամէն խօսքերը զորս փոխանակեցիք դուն ու Դեղին Դիմակաւորներու պետը Լուկ։

Կապոյտ Ժապաւէնին տէրը չկրցաւ զարմացական շարժում մը զսպել ու բուռն շեշտով մը.

—Դո՞ւն մտիկ ըրիր, հարցուց,

—Այո՛, ամբողջ մարմնովս ականջ կտրած մտիկ ըրի, ասկէ զատ տեսայ նաեւ այն խարտիշագեղ օրիորդը, որուն մազերը արեւին ճաճանչներուն նման կը փայլէին լուսնի լոյսին տակ։

—Որ Մօնա կ'ըսուէր, ընդմիջեց Տուտըհան խոր հառաչ մը քաշելով։

—Հետեւաբար հիմա պատրաստ եմ քու հրամանդ գործադրելու, ինչ որ ալ ըլլայ ան և որչափ շուտ հրաման ընես այնչափ ուրախ կ'ըլլամ, որովհետեւ Լուկի ընթացքէն դատելով այնպէս կը կարծեմ թէ կորսնցնելիք ժամանակ չունինք, Դեղին Դիմակաւորներուն պետը սաստիկ զայրացած կ'երեւէր որ անպատճառ չարիք մը ծրագրած ըլլալու է Կապոյտ Ժապաւէնին տիրոջ գլխուն։ Օ՛ն վարպետ արտօնէ որ նետուիմ ջուրին մէջ։

—Բայց այդպէս ընելը աղէկ կ'ըլլա՞յ արդեօք։

Ժուայէօ սրտաբեկ դէրք մը առաւ ու վշտացած շեշտով մը.

—Կը ցաւիմ որ դեռ կը տատամսիք վարպետ, ըսաւ, ես ինչ որ կ'ըսեմ, գիտակցութեամբ է, ես շատ անգամներ անյատակ լիճին երեսը փայտի կտորներ նետած եմ, մասնաւոր նշաններ գծելով անոնց վրայ, զորս ետքը գտած եմ Քուր Սամի լճակին ջուրերուն երեսը, մանաւանդ որ այդ փայտերը ոչ կը սեւնային ու ոչ ալ ճնշումի ոեւէ հետք կը կրէին իրենց վրայ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ բաւական ընդարձակ ճամբէ կ'անցնի այս ջուրը, որուն վրայէն փայտ մը առանց վնասուելու կրնայ սահիլ անցնիլ, արդ ուրկէ որ փայտ մը կ'անցնի ես ալ նոյնքան դիւրութեամբ կրնամ անցնիլ։ Փութանք վարպետ, ժամանակ չկայ տնտնալու, երկար բարակ հաշուելու, վայրկեանները թանկագին են, ասանկ պարագաներու մէջ առնուած իւրաքանչիւր քայլը գոհար մըն է, գուցէ երբ հոս մենք ասանկ ծրագիր մը կը կազմենք, վերը քու թշնամիդ Լուկ բոլորովին տարբեր ծրագիր մը պատրաստելու վրայ է, վերջնականապէս տիրանալու համար Կապոյտ Ժապաւէնին ալ։

(Շարունակելի)

էջերը լո՛ւռ կը բանայ Մուշեղ եպիսկոպոսի առջեւ։

Կեղծաւորութի՛ւն, հօ՛ս ես։

Մուշեղ և Բիւզանդ երեկ իրարու երես չէին նայեր, հիմակ ալ իրարու թեւ մտած՝ իրար կը հոտուըտան կոր։

Թո՛ղ հոտուըտան.— մէկը «փոփանաքս» կը հոտի, իսկ միւսը միլ-ֆլէօռ։

ԿԱՎՌՕՇ

Ց. Գ.—Այս տողերը շարուած էին, երբ երեկ իրիկուն Բիւզանդիոնը անցաւ իմ արբապիղծ ձեռքս, որ յօդուած մըն է գրեր թէ՝ ինչո՛ւ Մուշեղ Սրբազան Պոլիս չգայ, ինչո՛ւ հոս չպատօնավարէ, ինչո՛ւ հոս քարոզ չխօսի, ինչո՛ւ մեր եկեղեցիներուն մէջ չաքալ-թագ չկրէ։

Մենք ալ կը ձայնակցինք իրեն.— Ինչո՛ւ Մուշեղ Եպս. Պոլիս չգայ, ինչո՛ւ իր աղուոր դէմքով ու անուշ ձայնով քարոզներ չխօսի, ինչո՛ւ ինքզինքը չցուցնէ, քանի որ... գոհացուցած ալ է Բիւզանդիոնը։

Բիւզանդիոն «վստահ» է եղեր որ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը անկէ վերջը համերաշխ պիտի ապրին Մուշեղ Վ.ի խնդրին մասին.—Սակայն ինչո՛ւ վստահ չէ որ Մուշեղ Եպս. հաստատապէս պիտի պահէր իր ուխտը եւ բնաւ չպիտի յաւակնէր Կիլիկիոյ թեմերէն դուրս եպիսկոպոսութիւն ցուցադրելու եւ չաքալ-թագ դնելու։

Ամէն պարագայի մէջ, Մուշեղ Եպս.ի հաշիւր ճիշդ ելաւ։

Իր Բիւզանդիոնի ուղղած մեղայագրեն վերջ, Բիւզանդիոն քեւ զինքը պաշտպանեց, բայց տեսնենք Կրօն. Ժողովը ատանկ խօսքերու կուլ պիտի տա՞յ։ Կ.

ԱՐՁԱԳԱՆԳ

"ՍԻԼԱՆՏԻՏ„ԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Թոգաթլեանին տէնը.—Հիմնական մեծ փոփոխութիւններ.—Տեսակցութիւն մը ճարտարապետին հետ.—Թոգաթլեան Պանդոկը.—Քսան հազար ոսկիի շինութիւն մը.—Եկեղեցին տասը հազար ոսկի կուտայ.—Թոգաթլեան ճաշարան.—Եկեղեցին 8000 ոսկիի զոյգ մը տուներ կը գնէ, ևլն.։

Բերայի մէջ օրուան խօսակցութիւնը Թոգաթլեանի շէնքին ընդարձակումն է։

—Գիտե՞ս, Թոգաթլեանը շէնքը կը մեծցնէ կոր եղեր...

—Այո՛, մաշէռ, պանդոկ մըն ալ պիտի շինէ...

—Ամբողջ քովի փողոցը պիտի գրաւէ։

—Բարիզի մեծ գազինօներուն և պանդոկներուն պէս բան մը պիտի ըլլայ...

Ահա՛ այս է ամէնուն բերնին ծամոցը՝ սկսեալ ամենաբարձր ու չիք դասակարգէն մինչեւ ամէնէն միջակորեար դասակարգը, որ տարին անգամ մը կ՚երթայ Թոգաթլեանին ցուցափեղկին ետին ինքզինքը ցուցադրել հանդերձ իր ընտանեօք։

Բերայի ամենաշիք սալօններուն մէջ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն մէկն է այս։

Բերայի Շիտակ Ճամբան գալ տարի աւելի գեղեցիկ երեւոյթ մը պիտի առնէ և Թոգաթլեանին նոր շէնքը կատարելապէս հոյակապ բան մը պիտի ըլլայ և մեզի համար բաւական փայփայիչ, երբ խորհելու ըլլանք թէ այդ գեղեցիկ շէնքը մեր եկեղեցիին կալուածներէն մէկն է և Թոգաթլեան ալ, որ Պոլսոյ առաջին պանդոկը ու գաֆէն կը բանեցնէ, մեր համայնքին անդամներէն մէկը ըլլալու իրաւացի գոհունակութիւնը կը պարգեւէ մեզի։

Շատ անգամ Եւրոպացի գեղանի կիներ՝ շնորհալի հետաքրքրութիւնը կ՚ունենան հարցնելու, վայրկեան մը իրենց միտքը հաճելով զբաղեցնել նիւթո՛վ մը, որ արդուզարդի չէ պատկանիր։

—Թոգաթլեանը ի՞նչ ազգէ է։

—Հա՛յ։

—Ի՞նչ կ՚ըսէք, կը հարցնեն զարմացած՝ գեղանի ու շնորհալի տիկինները՝ առանց իրենց ըսածին հաւատալու։

Մկրտիչ Թոգաթլեան իր գործերուն զաւակն է,— ինչպէս կ՚ըսեն։

Համեստ ծնողքի մը զաւակ, խիստ պարզօրէն ձեռնարկած է կեանքի, և լոկ ճակտին քրտինքովը հասած է այսօրուան վիճակին որ ճշմարտապէս նախանձելի է։ Բերայի և Թարապիայի Թոգաթլեան հաստատութիւնները պերճախօս ապացոյցներն են իր գործունէութեան, մէկզի ընելով Պոլսոյ մասնաճիւղը։

Ու այս վիճակին մէջ ալ նորէն առաջին օրուան պէս կ՚աշխատի և չի՛ վարանիր երթալ յաճախորդի մը հարցընել թէ ի՛նչ կը հրամայէ, երբ կառաօնները շատ զբաղած ըլլան անդին։ Ջարքաշութեան, գործունէութեան ու յաջողութեան գեղեցիկ օրինակ մը կուտայ այդ մարդուն կեանքը, որ յոգնիլ ու ձանձրանալ չի գիտեր։

Սիլանտիտի շէնքին ընդարձակումը իր մեծագոյն փառքերէն մէկը պիտի ըլլայ։

Երէկ առաւօտ՝ այս մասին քիչ մը լուր քաղելու համար այցելութիւն մը տուի իրեն։

Առաջին յարկի պզտիկ սալօններէն մէկը առաջնորդեցին զիս, զոր Ազգ. Հիւանդանոցի նորաշէն յարկերուն երիտասարդ ճարտարապետ Պ. Եղիազար Աւետիսեան իր գրասենեակը ըրած է և պանդոկին ծրագիրները կը պատրաստէ՝ գլուխ գլխի տուած Թոգաթլեանի հետ, որ իր փորձառութեամբը դրական խրատներ կուտայ շէնքին ընդարձակման համար։

Թոգաթլեան պանդոկ-գաֆէին բոլոր բլաններն տեսայ.— ճշմարտապէս հրաշալի են թուղթի վրայ, փափաքելի է որ այն միայ իրականին մէջ։

Քի՛չ մը ճարտարագիտական մանրամասնութիւններ տանք,— եթէ կ՚ուզէք։

Նոր շէնքը պիտի գրաւէ Շիտակ Ճամբէն մինչեւ Սօլ փողոցին անկիւնը՝ հիմակուան բաքիսուրին և քովի ծխավաճառի խանութն ալ մէջը առնելով, և ամբողջ Սօլ փողոցը, ուր բաց ի Թոգաթլեանի արդէն ունեցած երկու տուներէ, ուրիշ երկու մեծ տուներ ալ գնուած են և պիտի յատկացուին պանդոկին, ինչպէս նաեւ եկեղեցիին պատկանող մէկ կալուածը։ Թոգաթլեան իր երկու տուները կը յատկացնէ Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին, որ իր կարգին միւս երկու տուները 8000 ոսկիի գնելով պիտի կցէ պանդոկին, ինչպէս իր արդէն ունեցած տունը։ Ամբողջ շէնքը պիտի ունենայ 1080 քառ. մեդր մակերես, 40 մեդր խորութեամբ և 27 մեդր ճակատով։ Պանդոկը պիտի ունենայ ճիշդ 135 սենեակ։ Արդի շէնքը որ բաց ի գետնայարկէն, ուր գաֆէն կայ, 2 յարկ ունի. իսկ այժմ պիտի ունենայ 2 յարկ աւելի, և Թոգաթլեանի շէնքը գետնայարկն ալ մէկտեղ հաշուելով՝ պիտի ունենայ հինգ յարկ։ Պանդոկին մուտքը պիտի գտնուի Սօլ փողոցին անկիւնը՝ Շիտակ Ճամբան, հոյակապ դռնով մը։ Թոգաթլեանին արդի գետնայարկը պիտի միայ նոյնը՝ միայն գետնին տախտակամածը վերցուելով՝ ճենապակիով պիտի ծածկուի։ Ետեւի կողմը պիտի շինուի առողջապահիկ հասարակաց ճաշարան մը՝ եւրոպական ճաշարաններու նոր ոճով շինուած։ Հասարակաց առողջապահիկ ճաշարանէն ներս — restaurent hygiénique — պիտի գտնուի մասնաւոր ճաշասրահը, որ պանդոկին ճաշասրահը պիտի ըլլայ միանգամայն։ Հիմա Թոգաթլեանին առաջին յարկը թէ՛ ճաշարան է և թէ հարսանեկան ընդունելութիւններն հոն կը կատարուին. այդ սրահը ամբողջովին պիտի ջնջուի և հոն պիտի շինուին պանդոկին սենեակները, որով բնականաբար ապակիէ գմբէթն ալ պիտի վերնայ։ Հարսանեկան ընդունելութիւնները և ճաշերը պիտի տրուին՝ պանդոկին գետնայարկի խիստ ընդարձակ սալօններու մէջ, որոնք 35ական մեդր ծաւալ պիտի ունենան։ Այս սալօններուն մէջ պարահանդէս և նուագահանդէս ալ պիտի տրուի։ Թոգաթլեանի մուտքի դրան քով գտնուող հիմակուան բաքիսուրիի պզտիկ խանութը պիտի վերնայ և բաթիսուրին աւելի խոշոր, պիտի երթայ՝ պանդոկին Սօլ փողոցի դրան քովը, ուր կը գտնուի հիմակուան Թէմիրթօլիի խանութը։ Բոլոր այս շինութիւններուն համար ընդհանուր ծախք պիտի երթայ մօտաւորապէս 20,000 ոսկի։ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին պիտի տայ լոկ 10,000 ոսկի, իսկ մնացած 10,000 ոսկին պիտի հայթայթէ Թոգաթլեան։ Այս գումարին պէտք է աւելցնել նաեւ 8000 ոսկին, զոր տուած է Բերայի եկեղեցին՝ գնելու համար Սօլ փողոցի զոյգ մը տուները, ինչպէս նաեւ Թոգաթլեանին երկու տուները — 7-8000 ոսկի — զորս տրուած է Բերայի եկեղեցիին, որով, Թոգաթլեանի շէնքի ընդարձակման համար իբր ընդհանուր ծախք պիտի երթայ մօտաւորապէս 35-36,000 ոսկիի կլորիկ գումար մը, որուն վրայ աւելցուցէ՛ք նաեւ եկեղեցիին արդէն ունեցած տունը, որ 3-4000 ոսկիի արժէք մը ունի։ Որով հինգ տուներ պիտի փլցուին՝ ձուլուելու համար նորաշէն պանդոկին մէջ։

Թոգաթլեանի շէնքին տարեկանը որ մինչեւ այսօր 1500 ոսկի էր, ասկէ վերջը պիտի ըլլայ տարեկան 4000 ոսկի։

Շինութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ Մարտին։

ՕՐԹԱՔԷՕՅԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Օրթաքէօյի եկեղեցւոյն և երկսեռ վարժարաններուն հինէն մնացած պարտքերը վճարելու համար տրուելիք նուագահանդէսին կարգ. Յանձնախումբը,— որուն անդամներն են՝ Տեարք Մարթէն Ցակոբեան, Ցովսէփ Նուսուֆեան, Տիրան Կիւմիւշկէրտեան, Պետրոս Խորասանճեան, Մկրտիչ Դագանճեան, Արտաշէս Հիւրմիւզ, Սարգիս Քնաճեան, Մագսուտ Շահպազ, Սիմոն Փայաքրեան, Արմենակ Մանուկեան, Արիս Ֆէճեան, և Վահան Խայեան, — ինքնատիպ ու գեղեցիկ գաղափարով մը կազմակերպած է նուագահանդէսին յայտագիրը։

Նուագահանդէսին մեծագոյն հմայքը պիտի կազմէ Պ. Գասթէլլանօի իտալական երաժշտախումբը, որուն մասին խօսած էինք արդէն անցեալները այս բաժնին մէջ իսկ։

Պ. Գասթէլլանօ, որ տակաւին անցեալները մայրաքաղաքս կը գտնուէր իր օբէրայի խումբով և որուն ամէն գիշերուան փայլուն ներկայացումները ա՛յնչափ մեծ յաջողութիւն մը գտան՝ ահագին գումարներ շահեցնելով իտալացի էմփրէզարիօին, յունվար 5ին դարձեալ մայրաքաղաքս պիտի այցելէ ուրիշ գերընտիր երաժշտական խումբով մը, որ բաղկացած է ամբողջ 14—18 տարու երկսեռ տղաքներէ, որոնք առնմանեն ու դասական օբէրաներէ կըտորներ կ՚երգեն մեծ յաջողութեամբ։

Այս նոր խումբը կազմակերպուած է ամբողջ իտալացի ազնուատոհմ ընտանիքներու գեղեցկայար զաւակներէն, որոնց թիւը 120—130ի կը հասնի։ Այս խումբին մէջ կը գտնուին բացի երգի, պարի ու երաժշտութեան ուսուցիչներէն, լեզուի և գիտութեանց ուսուցիչներ ալ, որոնք այդ պզտիկ արուեստագէտներուն միտքը կը մշակեն ամէն կերպով։

Այս խումբը պիտի սկսի ներկայացնել Բէթի-Շանի ամֆիթատրոնին մէջ, ուր լիք-սրահներ կը սպասեն իրեն տպաւորապար։

Ահա՛ Օրթագիւղի նուագահանդէսին կարգ. Յանձնախումբն ալ՝ այս նոր ու գեղեցիկ խումբին Պոլիս այցելութենէն օգտուելով, Յնվ. 14ին՝ Բէթի-Շանի ձմեռնային թատրոնը իր տալիք կիրակնօրեայ ցերեկոյթը կազմակերպելու համար հիմակուընէ համաձայնած է Պ. Գասթէլլանօի հետ, որուն դեռատի արուեստագիտուհիները պիտի զարդարեն նուագահանդէսին յայտագիրը։ Անգուգական նուագահանդէս մը պիտի ըլլայ այս, քանի որ անոր մասնակցող մանուկ արուեստագէտները ծափահարուած են Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ։ Ճշմարտապէս ծափահարելի և գնահատելի են Կարգ. Յանձնախումբին անդամները՝ իրենց այս նորօրինակ ու գեղեցիկ որոշումին համար, որ ճշմարիտ վայելք մը պիտի ըլլայ հանդիսականներուն։

Մանաւանդ որ տոմսակի գիներն ալ չափազանց դիւրամատչելի ըլլալով՝ ամէն մարդ պիտի կրնայ վայելել այս գեղեցիկ ցերեկոյթը, որ տեսակին մէջ մէկ հատիկը պիտի ըլլայ,—ինչպէս կ՚ապահովցնեն։

Բաղձալի է որ բաց ի գեղարուեստական յաջողութենէն, որ անկասկած է արդէն, նիւթական մեծ յաջողութեամբ մըն ալ պսակուի այս նուագահանդէսի ձեռնարկը, ինչ որ մեր գեղարուեստասէր ու միանգամայն բարեբարոյ հասարակութեան բարեացակամութենէն կախում ունի։

—

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

—Ղազարո՛ս, գիտե՞ս թէ ինչո՛ւ մարդիկ երբ երդում մը ընեն ձեռուընին վեր կ՚առնեն։

—Հասկցնելու համար թէ ըսելիքնին օդին մէջ մնալիք բան մըն է։

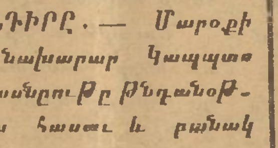

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՄԱՐՕՔԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Մարօքի պատերազմական նախարար Կապպաս իր զօրքերով և տասնըութը թնդանօթներով Ային Տալիա հասաւ և բանակ յարդարեց Սաֆի մէջ, ծովեզերքը։ Ցայտնի չէ թէ Կապպաս բանակցութեան պիտի մտնէ՞ Րայսուլիի հետ թէ առաջ պիտի քալէ գերի բռնելու համար զայն։ Մարօքեան զօրքերուն մօտաւորութիւնը իմանալով շատ մը լեռնցի ցեղեր Զինաթ գացին Րայսուլիի հետ խորհրդակցելու նպատակաւ։ Կապպաս հրաւէր ուղղած է Րայսուլիի գալ իր հպատակութիւնը յայտնել իրեն (Նախարարին)։

Մարօքցի զօրքերուն ընդհանուր կարծիքը այն է որ եթէ հարկ է կռուիլ, պէտք չէ իրենք իրենց մէջ կռուին, այլ Եւրոպացիներուն դէմ։

Րայսուլի պատերազմական նախարար Կապպասի խնդրանքին վրայ հրամայեց իր գիւղերուն որ անոր զօրքերուն նպարեղէններ զրկեն։

Սպանիական Ժարտան շոգենաւը Ֆերոլի նաւահանգիստը հասաւ Մարօքի համար մեկնելու։

Մատրիտի արքայական պալատին մէջ գումարուած նախարարաց խորհուրդին մէջ արտաքին գործոց նախարար Բիօ Կուլօն Թագաւորին առջև կարդաց նախորդ օրը Թանճէրի սպանիական դեսպանին կողմէ իրեն զրկուած հեռագիր մը, որով կը ծանուցանէր Թանճէրի դեսպանական մարմնոյն տուած որոշումները։ Հեռագիրը կը ծանուցանէր թէ գերման դեսպան Տր. Րօզէն համակերպած է միւս Տէրութեանց ներկայացուցիչներուն որոշմանց և թէ Րօզէն իր մասնաւոր գոհունակութիւնը յայտնած է Ֆրանսայի և Սպանիոյ ձեռք առած կարգադրութեանց համար։

Սէնոր Բիօ Կուլօն բացատրեց Ն. Վեհափառութեան թէ Ալժեզիրասի պայմանագրութեան բուն պատճէնը որ ստորագրուած է Տէրութեանց կողմէ, պետական դիւանատունը պիտի չդրուի, մինչեւ որ Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան կողմէ ստորագրուած պատճէնը Մատրիտ հասնի, ուր կ՚սպասուի այսօր վաղը։

Սպանիական դաչլիքին կացութիւնը շատ խախուտ է, երկրին մէջ կատարեալ վստահութիւն չկայ կառավարութեան մարօքեան քաղաքականութեան վրայ. կ՚ըսուի թէ նախարարական տագնապը մօտալուտ է և վարչապետ պիտի ըլլայ Մոնթէրօ Րիօս։

ԱՆԳԼԻՈՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.—Թան երկար յօդուած մը կը հրատարակէ Լոնտոնի Առեւտր. Սենեակին առջեւ ֆրանսական դեսպան Մ. Քամպոնի խօսած ճառին վրայ։ Անգլօ-ֆրանսական վաճառականութեան մասին քանի մը հետաքրքրաշարժ թուանշաններ կուտայ, և ինչ ինչ թելադրութիւններ կ՚ընէ Մանշի Զրանցին երկու կողմերուն փոխադարձ վաճառականութիւնը բարւոքելու համար։ Թան կը յայտարարէ թէ յայտնի է որ ո՛չ Ֆրանսա և ոչ Անգլիա չեն քաղած Սիրալիր Համաձայնութեան բոլոր առեւտրական առաւելութիւնները։ Երկու ազգերուն բարեկամութեան գործնական կողմը բաւական նկատուած չէ. գերման, դանիացի և նորվէկիացի մըրցողներ Անգլիոյ մէջ ետ ձգած են Ֆրանսան, մինչդեռ Անգլիա, որ թէև կարող է ուրիշ ազգէ ներածիչներուն հետ հաւասար պայմաններով մրցիլ, Ֆրանսայէն իր ներածութեանց չափով արտածութիւն չըներ։ Թան հետեւեալ կերպով կուտայ Անգլիոյ հետ Ֆրանսայի ներածութեանց և արտածութեանց վաճառականութեանց թուանշանները.—

1903

Արտածութիւնք 47,640,000 Ա. Ո.
Ներածութիւնք 22,240,000 » »

1904

Արտածութիւնք 48,560,000 Ա. Ո.
Ներածութիւնք 20,920,000 » »

1905

Արտածութիւնք 48,520,000 Ա. Ո.
Ներածութիւնք 22,400,000 » »

1906 (տասը ամիս)

Արտածութիւնք 41,840,000 Ա. Ո.
Ներածութիւնք 22,000,000 » »

Համեմատութիւնը գրեթէ նոյնն է, միայն թէ այս տարի Անգլիա աւելի մեծ աճում մը ցոյց կուտայ, բայց Թան դիտել տուածին նայելով, երկու կողմերն ալ հարկ եղած յառաջդիմութիւնը չեն ըներ այս մասին։ Դիտելի է նաև որ 1903ին և 1905ին միջեւ օթօմօպիլի և կառքի կազմածքներու մասին ֆրանսական արտածութիւնք մէկ և մէկ քառորդ միլիոն անգլ. ոսկիէն երկու միլիոնի բարձրացած են, բայց ա՛յնպէս որ ուրիշ ապրանքներու մասին ֆրանսական վաճառականութիւնը ինկած է Անգլիոյ մէջ։ Այս անկումին մեծ մասը կը վերաբերի հիւսուածեղէններու, մասնաւորապէս բրդեղէն հիւսուածոներու։

Թան կ՚առաջարկէ քանի մը բաներ որոնք պիտի նպաստեն փոխադարձ վաճառականութեան։ Մանշի Ջրանցին փապուղին և Անգլիոյ կողմէ մէթրական դրութեան ընդունելութիւնը — երկու բաներ որոնց մեծ փափաք ունին Ֆրանսացիք— կը ջատագովէ նաև Ֆրանսայի հիւպատոսական դրութեան բարւոքումը, վերաքննութիւն թղթատարական, երկաթուղիի և նաւուղիի սակերուն, վաճառանիշերու օրէնքին և կանոններուն բարեկարգութիւնը, և առեւտրական սենեակներուն կողմէ աւելի մեծ և պաշտօնապէս քաջալերուած գործունէութիւն մը։

Ահա Լոնտոնի ֆրանսական դեսպան Մ. Քամպօնի ճառը Լոնտոնի Առեւտրական Սենեակին առջև։

«Ձեր պատուական նախագահը ուղիղ կը խորհի թէ երկու երկիրներուն միջև ա՛յնքան բարեբախտութեամբ հաստատուած սիրալիր համաձայնութիւնը պէտք է նպաստէ մեր վաճառականութեան զարգացման։ Մեր առեւտրական յարաբերութիւնները արդէն շատ կարեւոր են։ Կրնանք ըսել թէ պարագաներուն զօրութեամբ հարկադրուած են անոնք մեր վրայ. որովհետև դրացի ենք, և մեր արտադրութիւնները մեր կլիմաներուն, մեր հողերուն յատկութեան, մեր երկու ցեղերուն կացութեան եւ հանճարին չափ տարբեր են։ Բացարձակ պէտք ունինք իրարու, և Բնութիւնը ինքնաբերաբար կը գործէ մինչև մէկ աստիճան ինպաստ մեր հաղորդակցութեան։ Ձեր նախագահին հետ կը խորհիմ որ մեր համաձայնութիւնը պէտք է օգնէ Բնութեան, բայց պարտաւորուած եմ ըսել թէ առ այժմ մեր փոխանակութիւնները չունին անկալուած յառաջդիմութիւնը։ Արդարև, կայուն վիճակի մը մէջ են։ Վերջին հինգ տարիներուն Անգլիոյ դէպ ի Ֆրանսա ներածութիւնները հարիւրին 11 միայն աւելցած են, կամ գրեթէ այսչափ — կը խօսիմ միմիայն Ֆրանսայի մէջ գնուած վաճառքներուն իրական ներածումներուն վրայ, և ոչ թէ Ֆրանսայէն ուրիշ երկիր զրկուած կամ անցած ուրիշ անգլիական վաճառքներու վրայ։ Դալով Ֆրանսայի ներածութեանց դէպ ի Անգլիա նոյն շրջանին մէջ, առաւել կամ նուազ տաբուբերուած են, բայց գումարի մասին աւելցած չեն։ Այս իրողութիւնը ա՛յն պատճառաւ աւելի ծանր է որովհետև օթօմօպիլի ճարտարարուեստը մեր մէջ մեծապէս զարգացած է, և մեծ քանակութեամբ արտածած ենք դէպ ի Անգլիա, այսու հանդերձ, մեր արտածութեանց ընդհանուր գումարը միևնոյնը կը մնայ։ Հետեւաբար կարելի է եզրակացնել թէ մեր հին արտադրութեանց մասին Անգլիոյ հետ մեր ունեցած վաճառականութիւնը նուազումի մէջ է։ Ուրեմն այս վիճակը ինչ ինչ խորհրդածութեանց կը կարօտի, և քանի որ անգլիական և ֆրանսական վաճառականութեան ձեռնհաս ներկայացուցիչներուն առջև կը գտնուիմ, իրենց ներողութիւնը կը խնդրեմ այս հարցը քննելու գործնական ոգիով։ Անգլիոյ մէջ կը պնդեն որ եթէ դէպ ի Ֆրանսա բրիտանական ներածութիւնները չեն աճիր, կամ շատ քիչ կ՚աճին, մեր մաքսային սակագիններու դրութիւնն է պատճառը։

«Բայց կը խնդրեմ որ ուշադրութեան առնէք սա՛ իրողութիւնը թէ այդ սակագոյցը ամբողջ աշխարհի համար է, եւ թէ ուրիշ տէրութիւնները գիտեն անոր յարմարելու եղանակը։ Հանքածուխի, մետաղական վաճառքներու եւ մեքենաներու մասին, միւս Տէրութեանց վաճառումները չյարունակ կ՚աւելնան, մինչ ձերինները չյարունակ կը նուազին։ Ուրիշներ ձեր ձեռքէն խլել կ՚ուզեն ա՛յն շահաստանները՝ որոնց միակ տէրերն էիք առաջուց, եւ դուք հիմա զանոնք պաշտպանելու կերպը չէք գիտեր։ Եթէ Նանթի եւ Մարսիլիոյ ձեր հիւպատոսներուն տեղեկագիրներուն հաւատանք, անգլիական հանքածուխը այդ նաւահանգիստին մէջ մեծապէս վտանգուած է։ Նոյնը կրնայ ըսուիլ Ֆրանսայի վաճառականութեան համար։ Թո՛յլ տուէք որ մրցումը ցաւէ մեր երկրագործական արտադրութեանց, մեր կարագին, մեր հաւկիթներուն, մեր մրգեղէններուն և մեր բանջարեղէններուն վրայ, եւ բոլոր այն զանազան վաճառքներուն վրայ, որոնց մէջ կ՚երեւի ֆրանսացի գործաւորներուն ճարտարութիւնը եւ ճաշակը։ Բայց մեր հայրենակիցները ձեր մաքսային սակագոյցին նկատմամբ չկրնալով գանգատ մը ընել, անոնք ալ կառավարութիւնը պատասխանատու կ՚ընեն։ Կ՚ըսեն թէ հիւպատոսական տեղեկութիւնները լաւ կերպով չեն հաղորդուիր իրենց, եւ մեր հիւպատոսները իբրեւ անփոյթ կ՚ամբաստանեն։ Բայց ո՛չ մէկ կառավարութիւն մերինին չափ բան ըրած է առեւտրական դիւրութիւններ հայթայթելու համար իր հպատակներուն։ Բարիզի մէջ հաստատած է Արտաքին Վաճառականութեան Պաշտօնատուն մը, որուն Տնօրէնը՝ Մ. Բօլէն—Ցըլավօ ամէնէն ապահով եւ ամէնէն ձեռնհաս առաջնորդն է մեր արտադրիչներուն համար։ Դալով մեր հիւպատոսներուն, չեմ վարանիր ըսելու թէ անոնք անգլիական հիւպատոսներէն վար չեն մնար։ Քսան տարիէ ի վեր պատիւ ունեցած եմ իմ հայրենիքս ներկայացնելու իբրեւ Դեսպան, եւ իմ հրամանիս ներքեւ շատ մը հիւպատոսներ ունեցած եմ։ Շատ քիչ բացառութեամբ, զանոնք միշտ լիովին հաւասար գտած եմ իրենց պաշտօնին, ֆրանսական վաճառականութիւնը զարգացնելու փափաքող, գործունեայ, իրազեկ, աշխատասէր եւ անձնուէր։ Անոնց տեղեկագիրները անսպառ հանք մըն են ծանրագին տեղեկութեանց, ցուցմունքներու ի մասին այն շահաստաններուն՝ որոնք կ՚ընծայուին մեր ճարտարարուեստներուն, եւ ա՛յնքան օգտակար թելադրութեանց, զորս յաճախ արտատպուած տեսած եմ Լոնտոնի անգլիական առեւտրական թերթին մէջ։ Հակառակ իրենց արժէքին, այդ վաւերաթուղթերը, զորս ֆրանսական կառավարութիւնը ամէնուն տրամադրութեան տակ կը դնէ, հազիւ հազ կը կարդացուին Ֆրանսայի մէջ։ Կրնամ ըսել թէ նոյնը կ՚ըլլայ Անգլիոյ մէջ բրիտանական հիւպատոսներուն հիանալի տեղեկագիրներուն համար։ Հետեւաբար, յանցանքը կառավարութեանց եւ հիւպատոսներուն չէ երբ մեր գործարանատէրերը եւ վաճառականները իրազեկ չեն, եւ պատճառը մեր սակագոյցը չէ եթէ դէպ ի Ֆրանսա բրիտանական ներածութիւնները կայուն կը մնան։ Մեր լճացումին բուն պատճառը ուրիշ տեղ պէտք է նայինք։

«Մեր վաճառականութեան չաճելուն պատճառը կը գտնուի սա՛ իրողութեան մէջ թէ երկուքս ալ հին ազգեր ենք, շատ երկար տարիներ Եւրոպայի և աշխարհի միակ վաճառորդն ու մատակարարը եղած ենք, և վարժուած ենք որ մեր յաճախորդները մեր ոտքը գան փոխանակ երթալ զանոնք փընտռելու, և առանց ուշադրութիւն ընելու, հոնդիսատես եղած ենք նոր ճարտարարուեստներու, որոնց օտար ներկայացուցիչները չեն սպասեր որ յաճախորդը իրենց ոտքը գայ, այլ ամէն ուրեք անոր ետեւէն կ՚իյնան, և ամէնէն առաջ Ֆրանսայի և Անգլիոյ մէջ։ Այս մասին համամիտ են բրիտանական և ֆրանսական հիւպատոսները, նաև Լոնտոնի և Բարիզի առեւտրական սենեակները։ Մեր արտադրողները ներկայացուցիչ չեն ղրկեր արտասահման, իրենց արտադրութիւնները չեն ներկայացներ, իրենց տուներէն դուրս չեն ելներ։ Ֆրանսացին զարմանալի կերպով տունէն տեղէն դուրս չելնող մարդ մըն է, բայց նոյնը պիտի ըսեմ նաև Անգլիացիներուն համար, եթէ տարօրինակ չթուի ձեզի — անգլիացի վաճառականը ըսել կ՚ուզեմ։ Անգլիոյ մէջ գրեթէ անկարելի է գտնել ֆրանսական վաճառականութեան ներկայացուցիչ մը, հաւանաբար է Ֆրանսայի մէջ հանդիպիլ բրիտանական վաճառականութեան ներկայացուցիչի մը։ Կը տեսնենք շատ մը զբօսաշրջիկներ, կ՚ըսուի թէ շատ հաճելի մարդիկ են, և լաւ ընդունելութիւն կ՚ընեն անոնց, բայց գործի մարդ չի տեսնուիր անոնց մէջ, ի բաց առեալ հացկերոյթի միջոցին։ Կը փափաքիմ սաստ ապացոյցը ունենալ։ Նիսի անգլիական առեւտրական սենեակին վերջին յայտարարութիւնը մէջտեղն է։ Տարւոյն այս միջոցիս հարաւային Ֆրանսայի բոլոր ծովեզերքները լեցուած են անգլիացի ընտանիքներով, որոնք կը պահպանեն իրենց կեանքի վարժութիւնները և հանգստաւէտութեան իրենց սէրը։ Մարդուն ենթադրելը կուգայ թէ անոնք մի միայն անգլիական և ֆրանսական արտադրութիւններ կը սպառեն։ Բայց բնաւ այսպէս չէ։ Նիսի, Քանի, Մէնթօնի մէջ, նոյն յայտարարութեան համաձայն, բոլոր վաճառքները, սկըսեալ արդուզարդի, առուեղէնի և դեղերու վաճառքներէն մինչև զանազան տեսակ ապուխտները, թուրճիները, համիմները, գարեջուրը և թէյը, Ամերիկայէն և Գերմանիայէն կուգան։ Ափ-վիէրայի մէջ չես տեսներ բրիտանական կամ ֆրանսական վաճառականութեան ներկայացուցիչ մը։ Մեր փոխանակութեանց նուազումին առաջին պատճառը ասիկա է։ Հիւպատոսները և Լոնտոնի Առեւտր. Սենեակը, ուրիշ պատճառներ ալ կուտան, ինչպէս ֆրանսացի և անգլիացի վաճառականներուն յամառութիւնը իրենց յաճախորդներուն ճաշակին չյարմարելու մասին, և իրենց ինչ ինչ դրամական սովորութեանց կառչած մնալը իրենց թղթակիցներուն վճարման դիւրութիւններ տալու մասին։ Բայց գլխաւոր պատճառը ապահովապէս առեւտրական ներկայացուցիչներու բացակայութիւնն է։ Արտադրութիւններ փոխանակելու համար պէտք է այցելութիւններ փոխանակուին, պէտք է զիրար տեսնել, իրարու հետ խօսիլ և ճամբայ բանալ։ Պէտք է վաճառքները քըել և գնահատել տալ։

«Հետեւաբար, բրիտանական և ֆրանսական առեւտրական ներկայացուցիչներուն կ՚աղաչեմ որ մեր երկու երկիրներուն գործարանատէրերուն և վաճառականներուն մտանիւ ընեն վարուելու նոր եղանակներուն դիմելու բացարձակ հարկը։ Սիրալիր համաձայնութիւնը պիտի չամբողջանայ մինչեւ որ ճարտարարուեստական համաձայնութիւն մը չըլլայ, և այս նպատակին համար է որ կը փափաքիմ ընդծովեայ փապուղիին, որուն ակնարկուեցաւ այս իրիկուն։ Երկու ազգերը իրարու մօտեցնելու ամենալաւ գործիքը կը նկատեմ զայն (Մանշի Թիւնէլը)։ Բաժակս կը բարձրացնեմ ի պատիւ Լոնտոնի Առեւտրական Սենեակին, և կը խմեմ մեր առեւտրական յարաբերութեանց զարգացման»։ (Տափեր)։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱՒԱՑԻՆ ՊԻՏՔԵՐԸ. — ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱՅԵԱՆ ԴԱՍԵՐ. — Ծերակոյտին մէջ վերսկսաւ վիճաբանութիւնը Ֆրանսայի նաւային ծրագրին վրայ։ Ծովային նախարար Մ. Թոմսօն անձամբ պատասխանեց հարցապնդումներուն։ Ցայտարարեց թէ փափաքելի է պատրաստել նաւային ծրագիր մը զոր կարելի ըլլայ աւարտել որոշեալ ժամանակի մը մէջ, ինչպէս կ՚ըլլայ միւս Տէրութեանց նաւատորմիղներուն համար։ Նախարարը շարունակելով պաշտպանեց երկարօրէն Գերմանիոյ հետեւած նաւային ծրագի-

րը, ինչպէս նաև Մեծն Բրիտանիոյ և Միացեալ Նահանգաց ծրագիրը։ Այսպիսի գրութեան մը շնորհիւ Ֆրանսա այլասեւ նմոյշներու հաւաքածոյ մը պիտի չունենայ այլ եւ քիչ ժամանակէն, այլ համասեւ նաւատորմիղ մը։ 1900ի ծրագիրը հիմա գրեթէ աւարտած է. Բաքուի և Ռեբիւպլիք յածանաւերը կրնան գործօննաւատորմիղներուն միանալ եթէ երկրին պաշտպանութեան պէտքերը հարկադրեն։ Վաղն իսկ, ըսաւ նախարարը, կրնան անոնք գործել Գերմանիոյ դէմ, եթէ հարկ ըլլայ։ Մ. Թոմսոն շարունակելով յայտարարեց թէ կառավարութեան կողմէ խնդրուած վեց զրահաւորները անխուսափելի են եթէ կ'ուզուի գոցել հինցած կամ անյարմար մարտանաւերուն ծակը։ Մասնագիտական Յանձնաժողովին խորհուրդին վրայ, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց բիւռալին դրութեամբ մեքենաներ ընդունիլ նոր մարտանաւերուն կէսին համար։ Այդ Յանձնաժողովը մասնաւոր ուսումնասիրութեան համար Անգլիա ղրկուած էր։ Հերքեց ծերակուտական Մ. Մոնիի քննադատութիւնը, որով յուսահատական ցոյց տուաւ ֆրանսական թնդանօթներուն և նշանառութեան կացութիւնը, և գովեստ կարդաց Ֆրանսայի նաւային հրետանիին բարեմասնութեանց վրայ։ Ատենաբանը յայտարարեց թէ Ֆրանսա 500 Թոնոնոց յարձակողական ընդծովեաներ չինելու վրայ է։ Այսպէս Ֆրանսա այս ահեղի զէնքին տեսակէտով մեծ առաւելութիւն մը պիտի ունենայ ուրիշներուն վրայ։ Ֆրանսական նաւատորմիղը գերմանականէն վար չէ։ Նախարարը գովեստը կարդաց 1870ին կռուող ֆրանսացի նաւազներուն, և յիշեցուց Տ. Արեւելքի մէջ նաւատորմին մատուցած ծառայութիւնները։ Ըսաւ թէ մարտանաւերը պատրաստ էին հրաման տրուելուն պէս Թանճէր մեկնելու համար։ Թուլոնէն Բաստիա իրենց անցքը կատարելապէս անթերի պայմաններու մէջ կատարուեցաւ։ Մ. Թոմսոն մեծ գովեստով խօսեցաւ մարտանաւերուն նաւազներուն վրայ, և խոստացաւ բարւոքել նաւարանի գործաւորներուն վիճակը։ Յայտարարեց թէ օգտակար է ուսումնասիրել Բրիտանական նաւահանգիստներուն կազմակերպութիւնը։ Վերջացնելով խնդրեց ծերակոյտէն չմերժել Ֆրանսայի ծովային զօրութիւնը պահպանելու համար անհրաժեշտ վարկերը։ Ձեռամբարձ ընդունուեցաւ կառավարութեան յայտարարութիւններուն հաւանող օրակարգ մը։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. — Մաճառական պատուիրակութիւնը ընդունեց Աւստրիոյ-Մաճառստանի հասարակաց արտաքին գործոց նախարարութեան վարկերը։ Ելմտից հասարակաց նախարար Պարոն Պուրիան, արտաքին գործոց նախարար Պարոն Էրէնթալի անունով խօսելով, համամիտ գտնուեցաւ Իտալիոյ արտաքին գործոց նախարար Թիթթոնիի, թէ ոչ ոք Աւստրիոյ-Մաճառստանի մէջ լրջօրէն միտքէն կ'անցնէ Մեծին Բրիտանիոյ և Գերմանիոյ միջեւ պատերազմի մը հնարաւորութիւնը։ Անխորժելի է ենթադրել որ այսպիսի դարու մը մէջ, երբ այնքան առեւտրական և տնտեսական մեծ խնդիրներ լուծում կը պահանջեն, քաղաքակիրթ աշխարհի վարիչ տէրութեանց երկուքը իրենք զիրենք տկարացնեն կործանարար կռիւի մը մէջ, որ անչափելի վնաս մը պիտի ըլլայ ամբողջ Եւրոպայի համար։ Երկու երկիրներուն մէջ ի յայտ եկող բարեկամական զգացումները կը զօրացնեն սա համոզումը թէ բնաւ իսկ հարկ չկայ այդպիսի պատերազմի մը պատահականութեամբ զբաղիլ։

ԵՐՐԵԱԿ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ. — Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարար Պարոն Էրէնթալ և գերման վարչապետ Պիւլով իշխան իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին Սինեօր Թիթթոնիի Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ Երրեակ զինակցութեան մասին անոր ըրած գոհացուցիչ և քաջալերական յայտարարութիւններուն համար։

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՊԱՅՔԱՐԸ. — Վէսուվի կղերանոցին պարպուելուն առթիւ, կառավարութեան կողմէ ներկայացուցիչներ ստիպուեցան սանդուղներով պատերուն վրայ ելլել և մ.տուռին մեծ դուռը կոտրել, մէջինները դուրս հանելու համար։ Թուլուզի մէջ արքեպիսկոպոսական պալատը պարպուելու առթիւ դժուարութիւններ պատահեցան։

⁂ Մայէնի աշխատակից Մուրթոն, որ ազգայնական մեռած երեսփոխան Սիվըթոնի և անոր կուսակցութեան կողմէ գործուած կարգ մը անարդարանալի արարքները վերջին օրերս երեւան հանած էր, գիշերանց Բարիզի հիւսիսային կայարանին մէջ յարձակում կրեց ազգայնական կուսակցութեան պատկանող և Թաղապետական Խորհրդոյ անդամ Բառոնի և իր բարեկամներուն կողմէ, որոնք զինքը չարաչար ծեծեցին։ Մուրթոն դատ բացած է Բառոնի դէմ։

ԴԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ. — Ռուսիկան-զինուորներուն թոշակի բարձրացման ծրագրին վիճաբանութեան առթիւ, Իտալական Խորհրդարանին մէջ երկու երեսփոխաններու՝ Ֆէրրիի և Սանդինիի և Նախարարապետ Ճոլիդդիի միջեւ բուռն բանակռիւ մը տեղի ունեցաւ, որ քիչ մնաց ծեծկռուքի մը պիտի յանգէր։ Ֆէրրի բողոքեց Սանդինիի այն յայտարարութեան դէմ, զոր ըրած էր Պոլոնիայի մէջ, իտալական զինուորներու սպաներուն ընթացքին նկատմամբ։ Ֆէրրի ըսաւ թէ այդպիսի սուտ խօսքերով զինքը վիրաւորել կ'ուզեն, քանի որ ինքը կուսակցութեան մարդն է, Իտալական զինուորներն ու սպաները միշտ անձնուիրութեամբ պատերազմած են, միայն թէ զօրավարները ընդհակառակը, և մանաւանդ զօրավար Պառադիէռի վատաբար փախած է պատերազմի դաշտէն ուր իր հրամանին տակ գտնուող զինուորները քաջաբար մեռան։

Ճոլիդդի.— Սուտ է այդ. կը պահանջեմ Նախագահէն՝ խօսք չտալ բանախօսին։

Ֆէռրի.— Դժբախտաբար ճշմարիտ է. Պառադիէռի մէկ գիշերուան մէջ 150 քիլոմեդր տեղ հեռու փախաւ, ինքզինքը ազատելու համար։

Ճոլիդդի.— Այդպիսի անուանարկիչ խօսքերով ձեր ի՛նչ տեսակ մարդ ըլլալը կը յայտնէք։

Ֆէռրի.— Հոգ չեմ ըներ, ըսէք ինչ որ կ'ուզէք. դուք արդէն ծանօթ էք Պանքա Ռոմանայի ձեր դիւցազնութեամբ։

Ճոլիդդի անմիջապէս ոտքի ելլելով կ'ուզէ Ֆէրրիի վրայ յարձակիլ, բայց կը բռնեն զինքը։

Սանդինի.— Ֆէրրի ջղագար մըն է արդէն. իր հայրը հիւանդանոցին մէջ մեռած է։

Ֆէռրի. — Ստահակն ալ դուք էք, վատն ալ, ջղագարն ալ դուք էք։

Ժողովին նախագահը անդադար կը հնչեցնէ զանգակը։ Ֆէրրի եւ Սանդինի կը շարունակեն նախատել զիրար, այնչափ որ ուժասպառ եւ գրգռուն վիճակի մէջ դուրս կը հանեն զանոնք սրահէն։

Ասոր վրայ Ժողովը դադրեցուց իր նիստերը մինչեւ յունվ. 30։

ՔՐՈՆԻԿ

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ ատենապետութեամբ Տ. Մեսրոպ Արք.ի։ Ներկայ էին չորս եպիսկոպոս, երկու վարդապետ և վեց քահանայ անդամներ։

1.—Ս. Պատրիարք Հայրը գրով մը յայտնած էր թէ անձնական տկարութեան պատճառաւ չպիտի կրնայ նախագահել ժողովին։ Ժողովը ցաւ յայտնեց և որոշեց գրով մը առողջութիւն և արագ ապաքինում մաղթել Ն. Սրբազնութեան։

2.—Սէօլեօզի Տ. Արսէն քհ. Խաչոյեան, որուն յանձնարարուած էր մեղայագիր մը գրել Ժողովին և առաջնորդին ուղղեալ, երէկ նոյնիմաստ գիր մը ներկայացուց Ժողովին։ Ժողովը ընդունեց այդ մեղայագիրը և որոշեց գրել Պրուսայի Ս. Առաջնորդին որ բաւական համարելով անոր փիլոնազրկութեան վճիռը, արտօնէ պաշտօնավարել զինքը իր գիւղին մէջ, առաջիկայ Ս. Ծննդեան առթիւ։

3.—Ժողովը ըստ առաջարկութեան Ատենապետ Սրբազանին, Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ որոշեց բաւ համարել Տ. Կորիւն վրդ. Եսայեանի փիլոնազրկութիւնը և հրաւիրելով զինքը նստին, յորդորեց այսուհետեւ զգոյշ ըլլալ իր գրուածքներուն մէջ։

4.—Կեսարիոյ առաջնորդ Սրբազանը տեղւոյն մէջ գտնուող Տ. Կարապետ քհ. Տապպաղեանի արարքներուն մասին կատարած քննութեան տեղեկագիրը ղրկած էր Պատրիարքարան, Ժողովը նկատելով որ այս քահանան գաղտագողի կերպով ձեռնադրուած է, նկատելով որ ուր որ պաշտօնավարած է գայթակղութեան պատճառած է, եւ նկատելով որ ազգկան մը նշանախօսութիւ՛ը խանգարած և զայն փախուցած է, որոշեց միանգամ ընդմիշտ կարգալոյծ հռչակել զայն։

5.—Ժողովը գնահատելով իր դիւանագիր Տ. Տիրայր վրդ. Մարգարեանի բարւոք և հաւատարիմ պաշտօնավարութիւնը և եկեղեցւոյ մատուցած ծառայութիւնները, որոշեց վարձատրել զինքը վարդապետական ծայրագունութեան աստիճանով և հարկ համարեց յանձնել Ս. Պատրիարք Հօր, որ յարմար առթիւ տայ այդ աստիճանը։

6.—Ամասիոյ Խառն Ժողովը գնահատելով առաջն. տեղապահ Տ. Սահակ Վ. Օտապաշեանի խղճամիտ պաշտօնավարութիւնը, խնդրած էր վարդապետական լանջախաչի արժանացնել զայն։ Ժողովը արժան դատեց այս մօտ դիմում ընել Ընդհ. Հայոց Ս. Հայրապետին։

7.—Տիարպէքիրի Առաջնորդ Տ. Եզնիկ Ծ. Վ. հրաման կը խնդրէր Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ թաղուած և յԱմերիկա հանգուցեալ Սահակեան Ասլանի հօր աճիւնները փոխադրել ուրիշ յարմար տեղ մը՝ ըստ կտակի իր զաւկին, որ 2500 տոլար յատկացուցած էր իր հօր գերեզմանին վրայ դամբան մը շինելու համար։ Ժողովը որոշեց պատասխանել թէ յիշատակարանը ուրիշ տեղ մը կրնան կանգնել, իսկ գերեզմանը անխախտ պէտք է պահել։

8.—Երզնկայի Առաջն. տեղապահ Տ. Էմմանուէլ վրդ. Պալեան Մէլիք Շէրիֆ գիւղի քահանայացու Մինաս Խանճեանի աջ ձեռքի պակասաւոր մատնեմատին լուսանկարը ղրկած էր։ Ժողովը նկատելով այդ գիւղին քահանայի մը անհրաժեշտ կարօտութիւնը և քահանայացուի մը ընտրութեան ըղձաւորութիւնը և ընծայացուին ալ արժանաւորութիւնը որոշեց բացառաբար արտօնել անոր ձեռնադրութիւնը։

9.—Եգիպտոյ ազգայինք հանրագրով մը խնդրած էին ծանօթ թղթակից Գէորգ էֆ. Ոսկերիչեանի (Գ. Կ. Ո.) քահանայական ձեռնադրութիւնը։ Ժողովը նկատի առնելով ժողովականներէ ոմանց կողմէ անոր մասին տրուած նպաստաւոր վկայութիւնները որոշեց յանձնարարել Առաջնորդ Տ. Անանեայ վրդ.ին յարմար առթիւ ձեռնադրել տալ զայն։

10.—Ժողովը նկատի առնելով Գանտրոյ Տ. Գէորգ քհ. Հիւրմիւզեանի դէմ եղած այլեւայլ բողոքները, որոշեց անպաշտօն կերպով Եգիպտոս գտնուող Տ. Սահակ քհ. Մինասեանը ղրկել Գանտրա։

11.—Դասթէմօնիի Բաղ. Ժողովը Թաշ Քէօփրիւի համար քահանայացու կը ներկայացնէր Պոլսի ուսուցիչ Գրիգոր Աժդարխանեան և Պօյապատի համար Եօզղատի ուսուցիչ Արթաքի Տիվարճեանը, վկայելով անոնց արժանաւորութեանը։ Ժողովը որոշեց արտօնել այդ երկուքին ձեռնադրութիւնը։

12.—Ժողովը առաջիկայ Ս. Ծննդեան տօներուն առթիւ դադրեցուց իր նիստերը մինչեւ Ուրթօրէք։

Ժողովը ասոնցմէ զատ զբաղեցաւ մէկ քանի ամուսնական խնդիրներով։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ Հայրը տակաւին կատարելապէս ապաքինած չըլլալով իր ցրտառութենէն, բժիշկներուն հրահանգին համաձայն, այս չաբթու Պատրիարքարան չպիտի իջնէ։

ԱԿՆԱԹ Առաջն. Տեղապահ Տ. Արտավազդ Վրդ. Գալէնտէրեանի գրուեցաւ Պատրիարքարանէ որպէս զի Ս. Ծննդեան տօնը կատարելէ վերջ, դէպի մայրաքաղաք ճամբայ ելլէ։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ Հայրը շնորհաւորական նամակ մը պիտի գրէ Խարբերդի կուսակալ Վսեմ. Ֆէրիտ պէյի, որ Վէզիրութեան (փաշա) աստիճանին բարձրացաւ։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ.—Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Հաստատութեան Տիկնանց Գատ. Խնամակալութեան անդամուհի Ազն. Տիկին Իբրանոսեան յաճախակի այցելութեամբն ոչ միայն գթոտ խնամք մը կը տանի ընդհանուր՝ պասապարելոց և միշտ հոգածու կը գտնուի անոնց վիճակին և զգեստաւորման. այլ և խիստ գովելի բարեսիրութեամբ մը՝ իր անձնականէն իսկ կը լրացնէ ինչ պակաս որ նշմարէ կամ փափաքի որ աւելնայ։ Այս անգամ ևս Ս. Եկեղեցւոյս օ ման առթիւ յիշ.եալ ազնիւ Տիկինն հետեւեալ եկեղեցական պիտոյքներն ևս նուիրած է.—1 մեծ վարագոյր Աւագ Սեղանին, 1 Տէրողորմեայի վարագոյր Աւագ Սեղանին. 6 դպրաց շապիկ սօֆէ, 2 շապիկ մոմակալի, 4 Ծածկոց թաւշեայ քովի սեղաններուն, 1 ծածկոց ատլազ Սկիհի. 2 Սեղանի ծածկոց քովի պահարանց 1 ծածկոց աստիճաններուն, 2 ուրար, 1 գրքակալի մարմնակալ, 1 փոքր Սկիհի տակ դնելու, 1 հաղորդութեան բըշխուն (ատլազ), 1 մասի թասլայի ծածկոց, 1 մեծ փոքր թաւշեայ աւագ սեղանին. 16 արհեստական ծաղիկ, 2 թաւշեայ վարագոյր խորհրդանոցներուն։ Հետեւեալ նուիրատուութիւնքն ևս յիշեալ Տիկնոջ միջոցաւ առնուած են յետագայ բարեսէր Տիկիններէ.— 4 հատ նըրբակերտ աշտանակ և 2 ճաչի բուրվ՝ մին բանուած՝ Տիկին Բերոզ և Օր. Մալվինէ Մալըմեանէ և 1 տանթէլա ծածկոց՝ Տիկին Թագուհեցյայ Չէրէզեանէ։ (Կճիք)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ
ԱԶԳ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
Ց. Ի. ԳՐԱԿԱՆ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

Բարեյիշատակ Ղըլըրճի Աղա Ցօլաէֆ Իզմիրեանցի կտակին տրամադրութեան համաձայն Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակաբաշխութիւնն տեղի պիտի ունենայ 1907 Յուլիս 12ին, յաւուր տօնի Սրբոց Թարգմանչացն Սահակայ և Մեսրոպայ։

Այն ամէն հեղինակներն ու բանասէրները, որ Ազգային դպրութեան և բանասիրութեան վերաբերեալ ո՛և է երկասիրութիւններով կը փափաքին մասնակցիլ սոյն գրական մրցանակին, կը հրաւիրուին իրենց աշխատութիւններն ներկայացնել մինչեւ 1907 Յունուարի վերջ։

Ներկայացուած երկասիրութիւնք պէտք է ըլլան բաւական ընդարձակ աշխատութիւններ, նիւթի, ոճի և ոճի առաւելութիւններով պատրաստուած։

Նոյնպէս, բարեյիշատակ Կարապետ էֆ. Խուպէսէրեանի կտակաւ ի նպաստ վարժարանական դասագրոց հաստատեալ Խուպէսէրեան մրցանակաբաշխութիւնն տեղի պիտի ունենայ միեւնոյն թուականին Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցանակաբաշխութեան հետ մէկտեղ։

Այս վերջնոյն համար մրցման ենթարկելի աշխատութիւնք պիտի ըլլան 1. Թուրքերէն լեզուի առաջին դասագիրք մը միջին դասընթացքի համար, և 2. Նախնական իրագիտութեան դասագիրք մը տարրական դասընթացքի համար. երկուքն ալ մանկավարժական դրութեամբ առաջին ծանուցումէն յետոյ (1906 Փետր. 15/28) պատրաստուած Հայ վարժարաններու համար, որ նոյնպէս պիտի ներկայացուին մինչեւ 1907 Յունուարի վերջ։

Երկասիրութիւնք պէտք է յղուին նամակաւ առ Ամեն. Սրբազան Պատրիարքն ի Կ. Պոլիս, տպագիրներն երեքական օրինակ, իսկ ձեռագիրները՝ մէկ օրինակ, բայց յստակ գրուած։

Ցղուած գրքեր ու երկեր, մրցանակ ընդունին կամ ոչ, ետ չեն դարձուիր։ (Կճիք)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐ

Նորոգ հրատարակուած Մեկնութեամբ ճանդեռձ Գրաբ.—Աշխարհաբար Աւետարաններն (Ա. Վ. Սիրունեանի) գնողներուն՝ պիտի տրուի միեւնոյն ատեն բոլորովին ձրի, իբր Նուէր Նոր Տարւոյ՝ 10 հատ զանազան լաւատիպ կրօնական պատկերներ՝ ամենահռչակաւոր նկարիչներու գործերէն (Միքէլ-Անճէլօ, Ռաֆայէլ, Ռիւպէնս, Վան Տիք, Մուրիլլօ, Տօրէ, են. են.), որոնցմով հիանալիօրէն կարելի պիտի ըլլայ պատկերազարդել յիշեալ ոսկեզնիկ մատեանը, առանց ամենափոքր ծախսի։

Գաւառներէ եղած խնդրանքներն անյապաղ պիտի կատարուին՝ առանց գնոյ յաւելման, մինչեւ առաջիկայ Յունիս։

4 Աւետարանէ քղթակազմ՝ 28 ղհ. — Լաթակազմ՝ 30 դահեկան։ Դիմել կեդրոնատեղին՝ Մ. էֆ. Սիրունեան, Մահմուտ Փաշա, Եալըզ խան, Ստամպուլ։

ՑԱՒՈՔ կը լսենք թէ Պատրիարքարանի Ցարարերական դիւանի պետ Կարապետ էֆ. Խաչատուրեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր զաւակը, Սուրէն էֆ. Խաչատուրեանը, որ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք երէկ իր հոգին աւանդեց Օրթագիւղի իրենց բնակարանին մէջ։ Սուրէն էֆ. ճշմարտապէս ազնիւ և զարգացած երիտասարդ մըն էր, որ իր դպրոցական հասակէն իսկ մեծ յառաջդիմութիւն կը ցուցնէր։ Դպրոցէն ելլելէն վերջ պաշտօնի կոչուած էր Իւնիոն ապահովագրական ընկերութեան մէջ, եւ արդէն սկսած էր ի յայտ բերել իր գնահատելի արժանիքը։ Հանգուցեալին վշտակիր ծնողքը բժշկական ամէն խնամք չտալած էր այս աղէտին առաջքը առնելու համար որ սակայն, դժբախտաբար անընկճելի մնաց բժշկական ամէն դեղի ու դարմանի առջեւ։ Կարապետ էֆ. չաբաթէ մը ի վեր երբե՛ք չէր հեռացած զաւկին անկողնէն, որ այսպէս 22 տարեկան հասակին մէջ կը բաժնուի ընտանեկան յարկէն, անմխիթար սուգի մէջ թողլով ոչ միայն իր ընտանիքը ու ազգականները, այլ և զինքը մօտէն ճանչցող բարեկամները ու ծանօթները։ Խմբագրութիւնս այս տխուր առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին ծնողացը ու բոլոր պարագաներուն։ Ս. Պատրիարք Հայրը այս տխուր առթիւ ցաւակցական գիր մը ուղղեց հանգուցեալին վշտահար ծնողքին։ Երէկ բազմաթիւ եկեղեցական և աշխարհական ծանօթ անձնաւորութիւններ Խաչատուրեան էֆ.ի բնակարանը երթալով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին։

ԱԶԳ

Մանիֆաթուրայի վաճառատանց մէջ երկար ատենէ ի վեր իբրեւ վաճառորդ պաշտօնեայ փորձառութիւն ստացած պարկեշտ երիտասարդ մը կը փափաքի պաշտօն ստանձնել վաճառատան մը մէջ. Դիմել Պահճէ գաբու մաքսատան դիմաց, Եէնի խան, Բարթողիմէոս Գրիգորեանի։ 3—2

ՌԵՍՄԻ

ԹԵՎՃԻՀԱԹ

Ռուսումաթ Էմանէթի ճէլիլէսի մուհաֆազա մէտիրիյէթի քէթէպէսինտէն րիֆ. Հազզը պէյէ վ.ղիֆէի մէվտուասընը հիւսնը իֆֆաթէ միւշահէտ օլան իգտամ վէ ղայրէթինէ մէպնի րիւթպէի Սալիսէ թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

ՆԸՇԱՆ

Կիւմիւշ Սույու խասթախանէսի թապիպը Էվվէլի Միրլիվա սատաէթլու Սիւլամի բաշըպա Թէպալիլէն պիրինճի րիւթպէտէն Մէճիտի.

Ռուսումաթ Էմանէթի ճէլիլէսի մուհաֆազա մէտիրիյէթի մէյսուտը էվվէլի Էմին պէյէ վազիֆէի մէվտուասընը հիւսնը իֆֆաթը միւշահէտ օլան իգտամ վէ ղայրէթինէ մէպնի տէօրտիւնճիւրիւթպէտէն Օսմանի նըշանը վիշանլարը իհսան պույրուլմուշ տըր։

ՄԻՏԱԼԻԱ

Պէյինճի Օրտու Հիւմայունու մէրքէզ խասթախանէսի աթըպպասընտան միրալայ Իզզէթլու Յովհաննէս պէյէ Ալթուն Լիեագաթ միտալիասը իհսան պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ.—Կայս. Իրատէի մը համաձայն. առջի օր Միլքիէ բարձրագոյն վարժարանին մէջ Մարգարէին ծննդեան գիրքին ընթերցումը և յետոյ մրցանակաբաշխութիւնը տեղի ունեցան։ Ներկաներուն շաքարեղէններ բաշխուեցան, որոնք ղրկուած էին Կայս. անձնական Գանձէն։ Ընթերցումէն ետքը, բարեմաղթութիւններ կատարուեցան Վեհ. Կայսեր համար։ Ետքը տեղի ունեցաւ Միլքիէի բարձրագոյն վարժարանէն, Օսմ. Համալսարանէն և Վէֆայի ու Մէրճանի Միլքիէի երկրորդական վարժարաններէն վկայականի ու մրցանակի արժանի նկատուած ուսանողներու վկայականի ու մրցանակի բաշխման հանդէսը, Միլքիէի մեծ սրահին մէջ։ Ժամը 8 ու կէսին ժամանեց Կայս. Պալատին քարտուղարներէն Ճէվատ պէյ, որ Կայս. Իրատէի մը համաձայն ղրկուած էր։ Ներկայ էր նաև Կրթական Նախարար Հաշիմ փաշա։ Ճէվատ պէյ Վեհ. Սուլթանին Կայս. բարեւները աւետեց ուսուցիչներուն և ուսանողներուն. կրթական ոսկի ու արծաթ նշանագրամներ՝ առաջին ու երկրորդ հանդիսացող ուսանողներուն և Կայս. Նուէրներ՝ մրցանակի արժանի եղողներուն։ Շքանշաններու ու մրցանակներու բաշխումէն ետքը, Միլքիէի ու Օսմ. Համալսարանին Տնօրէն Րէճայի պէյ և դեր Տնօրէն Ալի Նազիմա պէյ Կայս. Պալատ գացին, տանելով ուսուցիչներուն և ուսանողներուն կողմէ պատրաստուած երախտագիտական ուղերձ մը։

⁂ Օսմ. Համալսարանի կրօնական գիտութեանց ճիւղը այս տարի ունի 23 շրջանաւարտ. ուսողական գիտութեանց ճիւղը 7, բնական գիտութեանց ճիւղ՝ 5. գրականութեանց ճիւղը 18 շրջանաւարտ։ Ամէնքն ալ Թուրք։ Միլքիէ վարժարանէն վկայական ստացան 38 հոգի, Մէրճանի Իտատիյէէն 73, որոնց երկուքը Յոյն, Վէֆայի Իտատիյէէն՝ 58 հոգի, որոնց երեքը Հրեայ։

ՄԱՆԱՍՏԸՐԻ նոր կուսակալ Րէշիտ պէյ առջի օր Կայս. Պալատ երթալով իր հրաժեշտը մատոյց և երիկուան կառախումբով իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ Ծնունդին առթիւ, առջի գիշեր և երէկ առտու հանդիսաւոր արարողութիւններ կատարուեցան դեսպանատանց մատուռներուն մէջ։ Դեսպաններ և դեսպանական պաշտօնատարներ ներկայ գտնուեցան Սէնթ-Անթուան, Սանթա-Մարիա ու Սէնթ-Էսբրի եկեղեցիներուն մէջ կատարուած արարողութեանց։ Անգլիոյ, Աւստրիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և Իտալիոյ դեսպանատանց մէջ գիշերը հացկերոյթներ տրուեցան։

ԱՑՏԸՆԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ.— Այտընի կուսակալին նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ՝ Նահանգին մէջ վերջերս պատահած ողողումներէն վնասուողներուն նպաստելու համար։ Անդամ ընտրուած է նաեւ Թագւոր էֆ. Սըքարթալի։ Յանձնաժողովը առաջին անգամ 350 ոսկի գումար մը հանգանակեց։ Նահանգին զանազան մասերուն թաղապետութիւնները արդէն ամէն օր հաց եւ այլն կը բաշխեն ողողումներէ վնասուածներուն։ Նահանգին ըլխաւոր քաղաքներուն մէջ նպաստամատոյց մարմիններ կազմուեցան։ Իզմիրի երկրագործական պանքան 120,000 ղրշ. պիտի բաշխէ աղէտեալներուն։

⁂ Հասած նոր մանրամասնութիւնները աղէտին մեծութիւնը կը պատմեն։ Շատ մը գիւղեր ջուրերու տակ մնացած են։ Մէնէմէն քաղաքը մասամբ ողողուած է, սակայն կարելի եղեր է աւելի մեծ աղէտի մը առաջքը առնել ամբարտակներ քաշելով եւ փոսեր բանալով։ Ամէնէն աւելի վնասուած գիւղն է Մուսա Պէյլի։ Մանիսայի շրջակայ արտի մը մէջ երեք հոգի կ'ա խտտէին, երբ յանկարծ արտը ողողուեցաւ, եւ իրենք հազիւ ժամանակ ունեցան ծառի մը կառչելու, ուր մնացին երկու օր ջուրին մէջ, և ետքը ազատուեցան։ 300 ոչխար քշուեցան ջուրերէն։ Խոտէմիշէ կը գրուի թէ Պէրկի գետակին քով շինուած թումբը քանդուեր և պողոտան վնասուեր է։ Պէրկիէ մէկ քանի ժամ հեռու դէպի արեւելք Պուզ գետակն ալ յորդեր և բազմաթիւ ծիթենիներ քշեր է։ Բիւյիւք Մէնտէրէս հովիտը ծով մը ձեւացուցեր է իր յորդումով, և երկու կամուրջ փլցուցեր է. 480 ոչխար քշուեր են։ Ուրիշ կամուրջներ ալ փլեր են։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ապահովագրական ընկերութեան Պոլսոյ կողմի գրասենեակները Եւրոպական Նոր Տարիէն սկսեալ պիտի փոխադրուին Մէյտանճըք, Վիթալ խան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌՔ ՄԸ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ.— Սայլ մը երէկ Գապաթաշի ոսկեւ ածուխ բեռցած երբ պիտի մեկնէր, դարձած ատեն ծով գլտորեցաւ ձիերով միասին։ Անմիջապէս փութացին և ազատեցին։

ԳՈՂԵՐ մտան Բերա, Թէփէ Պաշի փարոսներու վարչութեան պաշտօնեայ Մ. Ասթալոսի տունը և տարին օրծաթեղէններ և զգեստներ։ Գողերը զոյգ մը հին կօշիկ թողուցին։

ՔԱՍԱԿԱՍ մը երէկ չորթեց քսակը խոհարար Ալիին, որ կամուրջէն Հայտար-Բաշայի շոգենաւը կը նստէր։ Քսակին մէջ 5 ոսկիի չափ դրամ կար։

ԹԱՏՐՈՆ ՄՆԱԿԵԱՆ, ԲԵՐԱՅԻ ՄԷՋ

ԹԱՏՐՈՆ ՎԱՐԻԷԹԷ
(ՆԱԽԿԻՆ ՍԻՌՔ)

Այս գիշեր, ժամ 4ին

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԺԱԳ ՎԱՐԼԷՅ

Մելոտռամ 9 արար

Այս Թատերախաղը Բարիզի Ամպիկիւ-Գոմիք Թատրոնին մէջ ներկայացուած է վրայէ վրայ մօտաւորապէս 400 անգամ, բաց ի այն միւս Թատերախումբերէն որոնք աշխարհիս չորս կողմը հարիւրաւոր անգամներ ներկայացուցած են այս պիէսը, հեղինակին ահագին գումարներ շահել տալով։ Մնակեան ռէպէրթուարին մեծագոյն յաջողութիւններէն մէկն է այս, և թէ՛ Պոլսոյ և թէ՛ գաւառներու մէջ մեծ յաջողութեամբ պսակուած միշտ։

Բերացիներ, ա՛լ այսչափ կ'ըսենք ձեզի։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Տոմսակները կը ծախուին թատրոնին կիշէին առտուան ժամը 5էն սկսեալ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀՌՈՄ, Դեկտ. 24.— Բոլոր Տէրութիւնները ծանուցին թէ ընդունած են Պապին բողոքագիրը, ի մասին Մոնդանեինի Պերապայծառին արտաքսման և Բարիզի պապական նուիրակին պաշտօնատան մէջ կատարուած խուզարկութեան. բայց ո՛չ մէկ Տէրութիւն ո՛և է գիտողութիւն կամ մեկնութիւն չհաղորդեց բողոքագրին վրայ։

— Պապը այսօր ընդունեց կարդինալները, Ծննդեան տօնին առթիւ, և ճառ մը արտասանելով ի վեր հանեց թէ մեծ համերաշխութիւն կը տիրէ Ֆրանսացի եպիսկոպոսներուն միջեւ։

— Մարոքի պատերազմական նախարարը այսօր Թանճէր հասաւ զօրքերու հետ և բանակեցաւ Պապանիա, (արուարձան Թանճէրի)։ Զօրքերու մնացեալ մասը բանակած է նախապէս յատկացուած տեղերուն վրայ և հրամանի կ'սպասէ։ Պատերազմական նախարարին ընդառաջ գացին քաղաքին երեւելիները և Ֆրանսացի սպաները։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ. — Ճեպընթաց կառախումբը գիծէն դուրս ելեր է Սէնդրօլի մէջ։ 21 հոգի մեռեր և շատեր վիրաւորուեր են։

ՔԱՇՈՎԲԱ.— Սոսկալի հրդեհ մը մոխիր դարձուց քաղաքին մետաղի մեծ գործարանը։ 400 գործաւոր անգործ մնացին։

ՎԻԷՆՆԱ.— Վիէննայի, Թրիէսթէի, Եէնայի, Բէյնթայի և Համպուրկի չարժագիր գործիքները վերջին օրերս նշանակեցին երկրաշարժի ցնցումներ՝ շատ հեռուներէ։ Կը կարծուի թէ այդ ցնցումները Ալասքայի մէջ պատահածներն են։

ՎԱՏԻԿԱՆ

Լիակատար ուսումնասիրութիւն, ուր վառ գրիչով մը նկարագրուած է Վատիկանի մեծահռչակ պալատը, ուր Պապերը կը բնակին եւ որ մեծ քաղաքի մը չափ ընդարձակ է։

Նախորդ յօդուածով մը լիովին նկարագրած էինք Ս. Պետրոսի հոյակապ եկեղեցին. այս անգամ կը նկարագրենք Վատիկանի պալատին մէկ մասը որ գրեթէ աշխարհի ամենամեծ նկարիչներուն և գեղարուեստագէտներուն պատմութիւնը կը խտացնէ իր մէջ և ուր կը մանրամասնուին Ռափայէլի և Միքէլ Անճէլօի հրաշակերտները։

Վատիկանը կը հանգչի Հռոմի եօթն բլուրներուն մէկուն վրայ։ Քաղաքէն դուրս է նա, և իր ուրոյն շրջագիծն ունի. կը գտնուի անոր հիւսիս-արեւմըտեան կողմը, Տիբեր գետին աջ եզերքը և դէմ առ դէմ Արքեան դաշտին։

Վատիկանը՝ մեծ քաղաք մըն է՝ փակուած պալատի մը մէջ, և աշխարհիս ամենամեծ պալատն է։ Աւանդութիւնը՝ անոր հիմերուն պարծանքը՝ Լիբերիոս ու Սիմմաքոս քահանայապետաց կը շնորհէ (498) Երբ բարբարոսաց հրոսակները, միջին դարուն մէջ, խուժեցին Իտալիոյ վրայ ու փոշիացած քաղաքները իրենց բիրտ ուժին վկաներ կանգնեցին, Հռոմը մանաւանդ՝ իրենց անյագ ընչաքաղցութեան՝ վերջին սահմանաքարը եղաւ, ու բազմաթիւ գլուխ գործոցներ դարձան իրենց բնավայրերը և կամ ցուրտ ձեռքերէ անյնչացան։ Վատիկանն ալ իր ի հիմանէ կործանումը տեսաւ անոնցմէ։

Կղեմենտիոս Գ. և Լեւոն Գ. Պապերը վերստին ձեռնարկեցին Վատիկանի շինութեան և իրենց յաջորդները՝ մեծցուցին ու գեղեցկացուցին զայն։ Երբ Աւինիոնէն աթոռը Հռոմ փոխադրուեցաւ, (1377) Գրիգոր ԺԱ. Վատիկանը իրեն պաշտօնական բնակարան ընտրեց, և այնուհետեւ աթոռը Հռոմէն ուրիշ տեղ մը փոխադրելու ամէն ճիգ ու յոյս ի դերեւ ելան։ Ամէնէն աւելի Նիկողայոս Ե. և Սեքստոս քահանայապետները եղան որ ունեցան այն մեծ գաղափարը՝ Վատիկանի պալատը՝ գեղարուեստի մեծագոյն տաճարը դարձնել ու։ Արդարեւ յաջողեցան իրենց նպատակին մէջ և արտաքնապէս ալ ա՛յնքան ամրացուցին՝ որ ի հարկին կրնար պաշարման մը դիմադրել։ Միջին դարու Պապերը, գեղարուեստից աշխարհին գնահատելի ծառայութիւն մը մատուցած են, Մեկենաս հանդիսանալով՝ գեղարուեստի ամէն ճիւղերուն, որոնց համար լիաձեռն շռայլեր են անբաւ հարստութիւն։ Նիկողայոս Ե. հիմնեց նաեւ Նիկողայոսեան մատուռը և գրատունը, ուր փոխադրել տուաւ Լատերանու ճոխ գրատունը։ Սեքստոս Դ. հիմնեց Սեքստեան կոչուած հոյակապ մատուռը՝ որ իր թանկագին կահաւորմանց համար գոհար մըն է։ Աղեքսանդր Զ. Պորճեան կանգնեց Պորճեան աշտարակը և աւարտել տուաւ այն անցքը որ Վատիկանը կը միացնէ Ս. Հրեշտակ դղեակին հետ, հռչակուած պատմական կարեւոր դէպքերով։ Հոս է որ արգելափակ եղաւ Գրիգոր Է. Պապը՝ իրմէ նզովուած Հենրիկոս Դ.էն։ Յուլիոս Բ. Մետիչի, որ մեծապէս նպաստեց արուեստից ու գիտութեանց, Բրամանդէ ճարտարապետին յանձնեց Ս. Դամասոսի սքանչելի գաւթին ու հոյակապ պատշգամներու բազմութեան կառուցումը՝ զորոնք յետոյ աւարտեց ու նկարեց Ռափայէլ։ Պօղոս Գ. իր նախորդներէն վար չմնաց։ Իր իշխանութեան օրով՝ Սանկալլոյ շինեց Արքունի Սրահը (1534), Պօղոսեան մատուռը և Դքասական դահլիճը։ Վատիկան Գրիգոր Ը.ին կը պարտի Քսանից Աշտարակին պատկառելի շինութիւնը և աշխարհագրական քարտէսներու դահլիճը։

Գրեթէ բոլոր Պապերը, Փարաւոններուն պէս, մրցման ելան մեծագործութեան մէջ զիրար գերազանցելու համար։ Բենեդիկտոս ԺԴ. հիմնեց Սրբազան թանգարանը, Կղեմէս ԺԴ. և Պիոս Զ. Պիոս-Կղեմէսեան թանգարանը և Գրիգոր ԺԶ. Ետրուրականը։ Պիոս Թ.ի հրամանաւ Փօդեստի նորոգեց պատշգամներուն փճացած ջրանկարները, և հին սանդուղին տեղը՝ սքանչելի նոր մը շինել տուաւ, որ իր անունովը Պիոսի սանդուղ կը կոչուի։ Լեւոն ԺԳ. ալ հին աւանդութեանց հաւատարիմ մնաց. իր խնամքովն էր որ Մանդովանի՝ ջրանկարեց Ս. Դամասոսի գաւթին մէջ գտնուած հարաւային թեւը և Պորճեան աշտարակին վրայ հիանալի նորոգութիւններ եղան։

Այս հոյակապ ապարանքին մէջ կան 22 գաւիթ, 8 մեծ և 200 ծառայելի սանդուղ և տասնըմէկ հազար սենեակ, առանց հաշուելու՝ մատուռները, սրահները, թանգարանները, գրատուները են. են.։ Այս վիթխարի շէնքին շինութիւնը երեքուկէս դար տեւած է, և ծախսուած է 80 միլիոն սկուտ. այս հաշուէն դուրս են արհեստի գլուխ գործոցները և կահ կարասիքը՝ որոնց արժէքը անգին դատուած է։

Վատիկանի վրայ գաղափար մը կազմելու համար, կ'արժէ անոր գլխաւոր մասանց վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տալ, որ գեղարուեստական տեսակէտով շահեկանութենէ զուրկ չէ։

Արքունի սրահ.— Իննսունըմէկ ապակենկար աստիճաննոց հրաշալի սանդուխ մը, զարդարուած յոնիական սիւներով, երկու բազրիքով որ Լեւոն ԺԳ. պապին նուիրուեցաւ իր Յոբելեանին առթիւ,— կ'առաջնորդէ արքունի սրահը, զոր Պօղոս Գ. շինել տուաւ Անտոն Սանկալլօյին։ Եօթը դուներ ունի, կողմնակի պատերուն մեծագոյն մասը զարդարուած է մեծամեծ ջրանկարներով, որոնք ըստ Լատին խորագիրներուն, պապերուն պատմութեան մէջ ամէնէն նշանաւոր դէպքերը կը պատկերացնեն, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ պատերազմներ։

Սեքստեան մատուռ. — Փինտելլի ճարտարապետը ծնունդ տուաւ այդ գեղարուեստական մատուռին Սեքստոս Դ.ի հրամանաւ (1473), մէջտեղը բարձրացած է աւագ խորանը՝ զարդարուած թանկագին սպիտակ ու գունաւոր մարմարիոնէ։ Ձախ կողմը զետեղուած է պապին աթոռը, իսկ աջ կողմը ցանցով գոցուած վերնատուն մը կայ որ քահանայապետական երգիչ խումբին համար յատկացուած է, որոնք բովանդակ աշխարհիս մէջ հռչակուած են իրենց երգերուն համար։ Սեքստեան մատուռը կը ծառայէ գլխաւորաբար Աւագ Շաբթուն պաշտամունքի համար որոնց ներկայ կը գտնուի պապը։ Հիմա Սեքստեան մատուռին երգիչներուն պետն է Պերոզի Վենետիկցի նշանաւոր երգահանը՝ որուն աթոռը Վերտիին քով կրնանք դնել։ Նախնաբար պատերը կը զարդարէին Ռափայէլի նշանաւոր օթոցներով։ 1878ին այս մատուռին մէջ հաւաքուեցաւ Պիոս Ը.ին յաջորդին ընտրութեան պապընտիր ժողովը։

Այս արհեստի հրաշալիքը՝ ջրանկարներու ամէնափառաւոր հաւաքածոն ունի։ Կողմնակի որմնանկարներու նիւթերը առնուած են հին և նոր կտակարանէն, մէկզմէկէ գերազանց։ Նկարագրութիւննիս պիտի սկսի Աւագ խորանի ձախ կողմէն։ Նախ կը հանդիպինք Մովսէսին որ կը սպաննէ հակառակորդը և ջրհորի քովէն կը հալածէ Մատիանացիները. աւելի խորը դարձեալ Մովսէս՝ որ իր հոգին Աստուծոյ կը յանձնէ Նաբաւ լերան վրայ։ Մուտքին մօտ աչքի կը զարնէ Միքայէլ հրեշտակապետը՝ որ Մովսէսի մարմնոյն համար կը հակառակի սատանային հետ. այս գեղեցիկ նկարը՝ երկու ոսոխ ոգիներուն՝ Մատթէոս Սալվադիի վրձնին արդիւնքն է։ Սեղանին աջ կողմը կեցած է Յովհաննէս Մկրտիչը որ Յորդանանու մէջ կը մկրտէ Յիսուսը։ Անոր մօտ դարձեալ Յիսուսն է որ կը փորձուի սատանայէն. հոգին՝ մարմնէն։

Անոնց քով ուրիշ մօտաւոր դէմք մըն ալ կայ, Պետրոս և Անդրէաս Առաքելոց կոչումը։ Այս նկարներու մէջէն ամէնէն գեղեցիկն է այն որ կը ներկայացնէ Քրիստոս, որ բանալիները Ս. Պետրոսի ձեռքին մէջ կը դնէ, գործ եղբայր Բարդուղիմէոսին։ Նշանաւոր է նաեւ Քրիստոսի Յարութեան նկարը։ Երբ Գրիգոր ԺԳ. պապը ծննդեան մատուռին մէջ կը պատարագէր (1577) սիւնի մը խոյակը իյնալով վնասեց պատին և նկարին, ինչպէս նաեւ երկու Զուիցերացի պահապաններն ալ թաղեց իր փլատակին ներքեւ։ Այս նկարներէն վեր կը տեսնուին քսանութ պապերու պատկերներ Բոնդիչելլիի ձեռքէն ելած։

Կամար. — Միքէլ Անճելօ, Միջին դարու պատկառելի հանճարը, յըղացաւ այն մեծ գաղափարը, նկարել այդ մատուռին կամարին վրայ աշխարհս որ կը պատրաստուի Փրկչին ծնունդը իր մէջ ընդունելու։ Քիւին աջ ու ձախ կողմը կը տեսնուին մարգարէից ու սիբեղլաներուն դէմքերը նըստած վիճակի մէջ, որոնց անունները գրուած են խարսխին վրայ։ Այս բոլոր նկարները, իրենց տարօրինակ դիրքովը, նայուածքի խորաթափանցութեամբը, մեծութեամբը, մէկմէկ գլուխ գործոց են հոյակապ արձանագործ-նկարչին։ Քառակուսի խարիսխներուն վրայ կան մերկանդամ ազաքներ, կարծես քիւեր վեր բռնելու ձեւին մէջ։ Կամարին վրայ գտնուած ինը նկարները՝ աշխարհիս ստեղծումէն մինչեւ ջրհեղեղը և Նոյի գինովութիւնը կը հասնին. խորանին կորաձեւին վրայ նկարուած է Յովնան մարգարէն՝ վեհերոտ դիմօք կը հասնի մեղապարտ Նինուէի առջեւ։

Սեղանին աջ կողմը լիբիական Սիբիլլան է խորհրդաւոր կեցուածքի մէջ։ Մէջտեղը, Աստուած, որ բազուկները տարածած՝ լոյսը խաւարէն կը զատէ։ Ձախ կողմը, Իսրայէլի ժողովրդին թըշուառութեամբ ողբացող Երեմիան է՝ ընկղմած խոր խոհերուն մէջ։ Առաջին մեծ նկարը կը ներկայացնէ խորանին կորաձեւին վրայ զմստուած՝ որ շրջապատուած չքնաղակերպ հրեշտակներով, աջ ձեռքովը արեւը կը ցուցնէ և ձախով՝ լուսինը։ Միեւնոյն պատկերին ձախակողմը կը տեսնուի Յաւիտենականը՝ որ կը հրամայէ երկրիս՝ որ բեղնաւորի. հիանալի է կեցուածքը։ Նոյն կարգին վրայ բազմեր է Դանիէլ՝ գիրքը ձեռքին մէջ ազգերու ճակատագիրը վճռելու համար։ Մէջտեղ, Աստուած բազմած է բոլորուած հրեշտակաց խումբէ մը որ կը շրջի օդերու մէջ, ջրերէն վեր։ Երկրորդ պատկերը, հաւասար է առաջնոյն մեծութեան, կը ներկայացնէ Ամենակարողը, որ կը յառաջանայ դէպի գետին պառկած Ադամը, ցուցամատին ծայրովը կը դպչի անոր և իր աստուածային շունչովը կ'ոգեւորէ զայն։ Նոյն կարգին մէջ բազմած է Կումայի Սիբիլլան, հեթանոսութիւնը ու քրիստոնէութիւնը կարծես թէ զիրար կ'ուզեն ողջագուրել՝ Փրկչին գալստեան մերձեցմամբ։ Մէջտեղը նկարուած է Եւայի ստեղծումը, ամենայն կենդանեաց մօրը, իր գեղեցկութեան բովանդակ շքոյ մէջ, և հրաշալի շարժուածքով մը կը նետուի դէպ ի Արարիչ՝ ծունր դնելով Անոր ոտքերուն առջեւ։ Իգական պատկերաց մէջէն ամէնէն գեղեցիկներէն է՝ զոր արտադրած է Միքէլ Անճելօի չքնաղ վրձինն։ Ձախ կողմը, Եզեկիէլ մարգարէն կեցած է այն դիրքով՝ որ կարծես հրաման պիտի տայ մեռելոց ոսկորներուն, վերակենդանանալ։ Երրորդ մեծ պատկերին ձախակողմը պատկերացած է առաջին մեղքը՝ նողկալի վիճակի մը մէջ։ Աջ կողմը, Ադամ ու Եւան են՝ որ կ'արտաքսուին Եդեմէն, երջանկութեան այդ վայրէն, չորս գետերու յիշատակներէն։ Ձախ կողմը Տեղփեան Սիբիլլան, հնութեան ամենանշանաւոր պատգամախօսը։

Կամարին չորս անկիւններուն վրայ ներկայացուած են նորէն հին կտակարանի զանազան պատմութիւնները։ Հոն է Համան, կախուած այն փայտին վրայ, զոր ինք կանգնել տուած էր Եսթեր դշխոյին Մուրդքէ ազգականին համար։ Այնպէս վարպետ դիրքով մը խաչուած է Համանը անկիւնը որ՝ ո՛ր կողմէն ալ դիտելու ըլլանք՝ խաչին երկու թեւերը աչքի չեն զարներ, այլ կարծես թէ շիտակ փայտի մը վրայ կախուած է։ Աջ կողմը, ճիշդ մէջտեղը նկարուած է օձը՝ զոր Մովսէս բարձրացնել տուաւ, թունալից օձերը կըլլելու համար։ Մուտքին մօտ Յուդիթը կայնած է՝ ձեռքը Հողեփեռնի գլուխը բռնած. իր յաղթական նայուածքը՝ շատ խորաթափանց է։ Հին կտակարանի պատկերները կը վերջանան Դաւիթով ու Գողիաթով, հեթանոսութիւնը թագաւոր մարգարէէն ընկճուած է։

1534ին Միքէլ Անճելօ Բուօնարոտդի, վաթսուն և եօթն տարիներու իր բեղուն կենաց շրջանովը արդէն իսկ իր փառաց գագաթնակէտը հասած էր՝ իբր առաջնակարգ ճարտարապետ, անըրդդատելի պատկերահան և իշխան արձանագործներու, բայց ուզեց նա իր հանճարին բովանդակ թափը ցոլացնել իր հռչակաւոր ընդհանրական դատաստանին վրայ, որ կը գտնուի Սեքստեան մատուռին խորանին պատին ետեւը։ Պօղոս Գ. այս նպատակաւ ջնջել տուաւ Փերուճինոյի երեք ջրանկարները։ Միքէլ Անճելօ իր այս գլուխ-գործոցը ութ տարուան մէջ ամբողջացուց և 1542 տարւոյն ծննդեան տօնին օրը խուռն ամբոխի մը առջեւ պատկերին բացումը կատարուեցաւ։ Միքէլ Անճելօ իր այս աննման գործին մէջ, կը գերազանցէ քան ամէնքը, թէ ըլլայ գծագրութեան, թէ ըլլայ վրձինի բարձրութեան և թէ ըլլայ անձանց հանճարեղ դասաւորման մէջ։ Կողմնակի պատերուն վրայ եղած նկարները իրենց վրձինի կոշտութեամբը ահագին հակապատկեր մը կը կազմեն մեծանուն արհեստագէտին կորովի վրձինին հետ։ Դժբախտաբար այս ջրանկարին քանի մը մասերը, ի մասնաւորի այն անկիւնները, ուր փողերը կը հնչեն, սկսած են սեւնալ ու մաշիլ, ոչ թէ խոնաւութենէն, այլ այն տաքութենէն որ պատճառած են իրենց մոմերու և խունկերու ծուխը և ըստ աւանդութեան սակայն՝ այդ պակասութիւնը առաջ եկած է մեծ կրակէ մը որ հոն վառած են Կարոլոս Ե.ի և Բուրբոնի մարաջախտին զինուորները Հռոմայ տիրած ժամանակնին։ Այս ամէնը վերջապէս փճացուցեր են այս արուեստի հրաշալիքը և օր ըստ օրէ կասկածները աւելի կը շատնան անոր ամբողջական փճացման։ Պատկերին մէջտեղը Քրիստոս բազմած է, ահեղ դատաւորը, որուն առջեւ ամէն ինչ մերկապարանոց է, Սուրբ Կոյսը երկիւղալից դէմքով իր որդւոյն քով կեցած է, Կարապետն Յովհաննէս աջ ձեռքովը անէծք կը թափէ դատապարտելոց վրայ և ձախով իրեն կը կանչէ ընտրեալները։ Վերը՝ Հրեշտակաց խումբեր կան Չարչարանաց խորհրդանշաններով, յիշեցնելու համար մարդկութեան՝ իր փրկութեան գործիները։ Քրիստոսէն և Ս. Կոյսէն վար կեցած են եօթը հրեշտակապետները ձեռքերնին բռնած Դատաստանի գիրքերը և փողեր կը հընչեցնեն մեռեալները արթնցնելու համար։ Գերեզմանները կը բացուին և կը տեսնուին մեռեալները, կամ մանաւանդ կմախքներ որ նոր դուրս կ'ելլեն իրենց մարդկային նախնական կերպարանքովը։ Դեռ աւելի վեր, ընտրեալները Արքայութիւն կ'երթան և ի զուր կը ջանան սատանաները զանոնք բռնել որոնք կը հալածուին հրեշտակներէն։ Ձախակողմը՝ ընդհակառակն տարապարժեալներուն և դեւերուն յուսահատական կռիւը կը մղուի, որոնք անողորմաբար կը թօթափին դժոխային անդունդներուն մէջ։

Միքէլ Անճելօ իր գաղափարները Տանդէի հռչակաւոր քերթողին աստուածային կատակերգութեան յարմարցնելով, պատկերին ձախակողմը նկարեց Քարոնթէն, դժոխոց նաւապետը։ Դէպի աւանդատուն տանող դրան վրայ կը տեսնուի Մենաւոս Կրետացւոց առասպելական օրէնսդիրը և դժոխքի դատաւորը որ ներկայացուած է էշու ականջներով և օձ մը մարմնոյն վրայ փաթթուած։ Ուրիշ անկիւն մըն ալ քահանայապետական Բիանճիօ արարողապետին դէմքը նկարուած է, դարձեալ էշու ականջներով, որ դայթակղելով պատկերաց մերկութեան վրայ՝ յանդգնած էր Պօղոս Գ. Պապին դիտողութիւն ընել թէ այդ մերկ պատկերները աւելի բաղնիքի մը սրահին պատշաճ են քան այսպիսի սրբազան տեղւոյ մը։ Միքէլ Անճելօ պատժելու համար այս յանդգնութիւնը և անոր իր աշխատութեան ժամանակ իրեն պատճառած կարգ մը ձանձրութիւններուն համար արարողապետը դժոխոց մէջ զետեղեց և այնպիսի կատարեալ և բնական նմանութեամբ ճեղքեր բացաւ որ կարծես թէ պատը գըլխուն պիտի փլչի։ Շատ մը մերկ պատկերներ զորոնք Միքէլ Անճելօ հակառակ Պօղոս Գ.ին ազդարարութեան, չուզեց ծածկել, Պիոս Դ.ի հրամանով ծածկուեցան Միքէլ Անճելօի Դանիէլ Վոլթէռրա աշակերտէն՝ որ արժանապէս իբր մականուն ընդունեցաւ Մեծանդրավարտիկ և իրմէ վերջ այդ գործը շարունակողներն ալ իրաւամբ խանգարիչներ կոչուեցան։

Ռափայէլի սենեակը.—Միքէլ Անճելօէն վերջը ահա Ռափայէլ որ նոյն դարուն հսկայ հանճարներէն մէկն է։ Յուլիոս Բ. Պապը 1508ին Ռափայէլը Հռոմ կը կանչէր անոր յանձնելու համար Վատիկանի սրահներուն ջրանկարումը։ Այս մեծ աշխատութիւնը երկար տարիներ տեւեց, զի Ռափայէլ ոգին էր այլ եւս Վատիկանին։ Ինչպէս որ Միքէլ Անճելօն Սեքստեան մատուռին մէջ իր ամէնէն հրաշալի ստեղծումը կը թողուր, այսպէս ալ Ռափայէլ Վատիկանի այդ շքեղ սրահներուն մէջ իր ջրանկարներովը կ'անմահանար և այդ արհեստին մէջ կը գերազանցէր իսկ Միքէլ Անճելօն։ Այս ժամանակակից երկու մեծ մտքերը Վատիկանի մէջ զիրար ճանչցան և մինչեւ իրենց մահը իրարու նախանձորդ մնացին, Ռափայէլի առաջին ջրանկարը Ս. Հաղորդութեան վիճաբանութիւնն է։

Յուլիոս Բ. ա՛յնքան հիացաւ այս ջրանկարին վրայ, որ դադրեցնել տուաւ միւս նկարիչներուն աշխատութիւնները և եղած նկարներն ալ աւրել տուաւ ուզելով որ Ռափայէլ միայն նկարէ այդ սրահները։ Սակայն հոյակապ նկարիչը, ի յարգանս իր Փերուճինօ վարպետին՝ չուզեց որ անկէ նախընթացաբար գծուածները ջնջուին և այդ արգելքին շնորհիւ մինչեւ այսօր Փերուճինոյի նկարները կ'ապրին Վատիկանի մէջ։ Չափազանց աշխատութիւններէ ընկճուած կը մեռնէր Ռափայէլ երեսուն և եօթը տարուան առոյգ հասակին մէջ։ (1520) թուով չկրցաւ աւարտել բոլոր նկարները, սակայն իր կարող աշակերտներէն երկուքը Յուլիոս Ռոմանոս և Ֆրանչիսքոս Փենի աւարտեցին այդ նկարները իրենց վարպետին ծրագիրը ճշդօրէն ի գործ դնելով։ Խոնաւութիւնը և Կարոլոս Ե.ի տմարդի զինուորները մեծապէս վնասած են այդ գլուխ-գործոցին։

Պօրկօի հրդեհին սենեակը.— Այս սենեակը իր անունը առած է այն մեծ ջրանկարէն որ կը ներկայացնէ հետեւեալ հրաշքը։ Յամի 847, մեծ հրդեհ մը Սան Սփիրիտօ Բորկոն լափեց, սպառնալով նաեւ Մայր եկեղեցւոյն և քահանայապետական բնակարանին։ Այն ատեն Լեւոն Դ. պապը ըստ աւանդութեան երկնային ազդեցութենէ մը դըրդուած պապական պատշգամին վրայ ելաւ և խաչին նշանը ընելով կրակը մարեց։

Այս նկարը կ'ակնարկէ այն հրդեհը՝ որ սպառնար համայն Եւրոպիոյ և զոր շիջոյց Լեւոն Ժ. Մեդիչեան։

Ձախակողմեան պատին վրայ նկարուած է Սարակինոսաց Ոստիայի մէջ կրած պարտութիւնը։ Լեւոն Դ. ներկայացուած է Լեւոն Ժ. պապին ազգատոհմին հետ, իր ետեւ կեցած են Բիբիանա և Լեւոն Մետիչեան կարդինալները և Կղեմէս Է. պապը, Լեւոն Ժ.ի ազգականները։ Այս ամէնը ակնարկութիւն են նոյն պապին դարուն, որուն ժամանակը Սարակինոսները կրկին անգամ կ'սպառնային Եւրոպիոյ։ Այս պատմական պատկերին գծագրիչը Ռափայէլն է՝ որուն օգնած է նաեւ Ուտինեցի Յովհաննէս։ Այս նկարէն վար կը գտնուի Իննովկենտիոս Բ, որ Գերմանիոյ Լոթարիոս Ա.ի գլուխը թագ կը դնէ, յետոյ Ֆերտինանտ կաթոլիկ, թագաւոր Արակոնի և Կասթիլիոյ. պատուհանին վրայ նկարուած է Լեւոն Գ. պապին արդարացուցումը. թափօրի մը միջոցին Ադրիանոս Ա.ի պապին թոռները, զրպարտութիւններ յերիւրելով Լեւոն Գ. Պապին վրայ յարձակում կը գործեն և սաստիկ կերպով չարչարելէն վերջը՝ վանք մը կը փակեն։ Պապը կը յաջողի այս վանքէն ելլել և կ'ապաւինի ի Փադերբոն Բրուսիայ ուր կը գտնուէր մեծն Կարոլոս։ Լեւոն Գ. պապը թագաւորին առջեւ ինքզինքը կ'արդարացնէ, ձեռքերը աւետարաններուն վրայ դնելով հանդիսաւոր երդում կընէ, ապացուցանելով Ադրիանոսի թոռներուն զրպարտութեանց ստութիւնը։

Կարոլոս մեծն՝ պապը վերստին Իտալիա կը վերադարձնէ վաշտի մը օգնութեամբ ուր նա կը հաստատուի դարձեալ իր աթոռին վրայ։ Այդ նկարին քով կը գտնուի մեծն Կարոլոսի թագադրութիւնն։ Երբ նա այլ եւս իր յաղթական զէնքերը պատէն վար կը կախէր և Միլանի մէջ Քրիստոսի խաչին մէկ գամովը շինուած հռչակաւոր երկաթի թագովը կը պսակուէր, իր վերջին յաղթական մուտքը Հռոմի մէջ գործեց։ Լեւոն Գ. երախտագիտական զգացումով մղուած և Ս. Պետրոսի հին եկեղեցւոյն մէջ արեւմուտքի կայսր կ'օծէ զայն, երկու արքեպիսկոպոս կայսերական ծիրանին ուսին վրան կը նետեն և մանկլաւիկը որ թագը կը բերէ՝ Նիպպողերոս Մետիչին է. ամէնէն վար նկարուած է մեծին Կարոլոսի դէմքը վեհաշուք կեցուածքով մը. այս նկարն էր զոր Ռափայէլ չուզեց ջնջել իր Փերուճելօ վարպետին հանդէպ տածած իր երախտագիտութեան համար։

Հ. ՍԱՀԱԿ Վ. Տ. ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԵՒ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարր. Ա. և Բ. Դասընթացքի համար
Բ. Տպագրութիւն
ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ
ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԳԻՆ 3 ՂՐՈՒՇ
Մեծաքանակ գնողներու % 25 զեղչ։
ԿԱՆԽԻԿ 8—10

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ 51

ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԵՐՈՒ ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ

ՑԱՄՔԵՑՆՈՂ ՄԵՔԵՆԱՅ

Թխսման մեքենային մէջ տեղի ունեցած ձուելքի գործողութենէն անմիջապէս վերջ, նորածին վառեակները պէտք է փոխադրել secheuse ըսուած չորցնող մեքենային մէջ, ուր անոնք պիտի գտնեն մայրականին համաչափ ջերմութիւն մը, որ վառեակներուն թաց վիճակի մէջ գտնուող մարմինները չորցնելու պիտի ծառայէ։

Վառեակները այս չորցնող մեքենային մէջ պէտք է տասը ժամ թողուլ։

Չորցնող մեքենան քառակուսի փայտաշէն տուփ մը կը բաղկանայ, որուն յատակին վրայ կը գտնուի լամբար մը և ասոր ալ վրայ ջուրի ընդունարան մը։ Ընդունարանը բաւականաչափ ջուրով լեցնելէ վերջ, լամբարը կը վառուի և պատրոյգին առաջ բերած ջերմութիւնովը ընդունարանին ջուրը կը տաքնայ և հետեւաբար նաեւ չորցնող մեքենան։

Ընդունարանը պէտք է ծածկել ասուրէ ծածկոյթով մը կամ թռչունի փետուրով լեցուած ո և է պարկով մը, որպէս զի վառեակները ընդունարանին մօտը գտնուած ատեննին չափազանց ջերմութեան մը ենթարկուելով չվնասուին։

Չորցնող մեքենային վերի մասին վրայ մէկ երկու խողովակներ զետեղուած են, որոնց միջոցաւ մեքենան զինքը շրջապատող արտաքին օդին հետ հաղորդակցութեան մէջ գտնուած կ'ըլլայ և այսպէս վառեակներու շնչառութիւնը կ'ապահովուի։

Զամբիւղի և կամ կողովի մը տակ դրուած տաք ջուրով լեցուն աման մը կրնայ պէտք եղած ջերմութիւնը տալ նորածին վառեակներուն և հետեւաբար չորցնող մեքենային պաշտօնը կատարել պայմանաւ որ զամբիւղը և կամ կողովը նախապէս ասուիով և կամ ուրիշ ո և է կերպասով մը ծածկուած ըլլայ։

Տասը ժամ վառեակները չորցնող մեքենային մէջ թողելէ վերջ պէտք է զանոնք փոխադրել նուաղ բարեխառն տեղ մը, ուր անոնք շնչելով մաքուր, յստակ և զով օդը, կը կազդուրուին։ 10—15 վայրկեանի չափ վառեակները այսպէս զովացնելէ յետոյ պէտք է փոխադրել արհեստական թխսմայրին ներքեւ։

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԹԽՍՄԱՅՐ-ՄԵՔԵՆԱՅ

Արհեստական թխսմայր - մեքենան ընդհանրապէս քառանկիւնաձեւ տուփ մըն է, որուն մէջ կը գտնուի տաք ջրով լեցուն ընդունարան մը, որ զետեղուած է վառեակներու յատկացուած մասին ճիշդ վերեւը, այնպէս որ տաքութիւնը կը բաշխուի ճիշդ հաւին արտադրած ջերմութեանը պէս։ Հետեւաբար արհեստական թխսմայր մեքենան վառեակներուն զարգացմանը համար անհրաժեշտ ջերմութիւնը ջամբելով։ լիովին կատարած կ'ըլլայ հաւուն պաշտօնը։

Վառեակները քիչ ատենի մէջ կը վարժուին թխսմայր մեքենային և զանիկա կը սիրեն ճշմարիտ մօր մը նման, վերադառնալով հոն՝ ընդունելու համար կենսանորոգ տաքութիւնը, որուն ամէն անգամ պէտքը զգան։

Զանազան տեսակ թխսմայր մեքենաներ կան, որոնցմէ ոմանք ապակեփեղկերով պատսպարուած ըլլալով, կրնանք բացօթեայ տեղերու մէջ զետեղել, սակայն ապակեծածկոյթ թըխսմայր մեքենաները պէտք է պատսպարել յարդանկողինով մը և կամ խոտով լեցուն շատ մը բարձիկներու միջոցաւ, որպէս զի արեւին չափազանց ջերմութիւնը չվնասէ նորածին վառեակներուն։ Արդէն ընդհանրապէս շատ մը հաւաբոյծներ այս տեսակ թխսմայրները խիտ ծառերու տակ և կամ մացառներու ետեւը կը զետեղեն։

Ուրիշ տեսակ թխսմայրներ ալ կան, զորս կրնանք բացօթեայ տեղի մը մէջ փոխադրել երբ օդը գեղեցիկ է, հակառակ պարագային պէտք է զանոնք փոխադրել տաղաւարներու տակ։

Կարգ մը թխսմայրներ ալ կան, որոնք իրենց համար մասնաւոր ճեմավայրեր և կամ հաւաքներ ալ ունին, ուր վառեակները ազատ համարձակ կը պտտին ամէն տեսակ վտանգէ զերծ և այն ատեն միայն կը վերադառնան թխսմայր մեքենային մէջ երբ ջերմութեան կարօտին։

Ամէն պարագայի մէջ, զարգացման յատուկ այս թխսմայր մեքենաները պէտք չէ դնել ջերմոցներու ներքեւ, զանոնք չափազանց ջերմութեան չենթարկելու համար, որովհետեւ, ինչպէս ծանօթ է, չափազանց ջերմութեան ներքեւ վառեակները փոխանակ ուժ ստանալու, ընդհակառակն կը վատուժին և ճզզած կը մնան։

Թխսմայր մեքենաներուն տախտակամածները պէտք է ծածկել յարդով կամ չոր խոտով և ասոնց վրայ զետեղել կերամաններն ու ջրամանները, որոնք պէտք է տափակ և ցած ըլլան։ Թըխսմայր մեքենային մաքրութեանը և վառեակներուն առողջութեանը պէտք է խիստ բծախնդիր ըլլալ և անոնց տալ բոլոր այն սնունդները, զորս կանխաւ թուած էինք բնական միջոցներով հաւերու բազմացումի սննդատուութեան բաժնին մէջ։

Երբ թխսմայր մեքենաները բացօթեայ ձգել հարկ ըլլայ, այն ատեն պէտք է անոնց տալ 20-25 աստիճան ջերմութիւն մը, իսկ եթէ սենեակներուն մէջ պատսպարուած ըլլան, այն ատեն 10-12 աստիճան ջերմութիւն մը անոնց համար բաւական է։

Ձուելքէն 24 ժամ վերջը պէտք է սնունդ տալ նորածին վառեակներուն։ Թխսմայր մեքենաներուն ջեռուցումը ճիշդ թխսող մեքենաներու ջեռուցման եղանակին կը նմանի, մէկուկէս կամ երկու ամիս յետոյ վառեակները այլ եւս ինքնազարգացումի վիճակին հասած ըլլալով, անոնց համար մասնաւոր հաւնոցներ պէտք է շինել և անոնց մէջ փոխադրել զանոնք։

ՀՐԱՆՏ ՏԱՆՑԻԿԵԱՆ
Մասնագէտ երկրագործական գիտութեանց

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ